

Міністерство освіти і науки України
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Факультет соціальних і гуманітарних наук

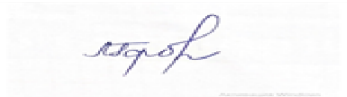
Кафедра іноземних мов

Горбатюк Людмила Михайлівна

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИСЛІВ'ІВ ТА
ПРИКАЗОК ТА ЗАСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ
З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ**

**Кваліфікаційна робота магістра
за спеціальністю 035 Філологія. Германські мови та літератури
(переклад включно). Мова і література (англійська)**

Особистий підпис

Горбатюк Л.М.

Науковий керівник

Білобровська К.О.,
(доктор філософії,
старший викладач
кафедри іноземних мов)

Завідувач кафедри -

Перепадя Д.О.,
(кандидат педагогічних
наук, доцент, доцент
кафедри іноземних мов)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИСЛІВ'ЇВ ТА ПРИКАЗОК	7
1. Фразеологія як ключова галузь мовознавства	7
1.2. Поняття прислів'я та приказки в працях вітчизняних та зарубіжних літературознавців.....	11
1.3. Структурно-семантичні модифікації прислів'їв та приказок...	23
Висновки за розділом 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРИСЛІВ'ЇВ ТА ПРИКАЗОК З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ	33
2.1. Специфіка перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську.....	33
2.2. Лексико-граматичні трансформації при перекладі прислів'їв та приказок з англійської мови на рідну.....	39
2.3. Засоби перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську.....	44
Висновки за розділом 2.....	52
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Найяскравішим розділом в сучасному мовознавстві є фразеологічний склад мови. Такі одиниці мови завжди забарвлені, наповнені асоціаціями та, що важливіше, великим та глибоким змістом. Саме цей пласт мови може багато розповісти про націю – її історію, традиції, вірування, страхи, бажання тощо. Фразеологічні одиниці не дарма називають перлиною мови. Вони доповнюють мову, образ нації, роблять мовлення людини колоритним.

Парадигмою кваліфікаційної роботи магістра виступає фразеологічний прошарок мови, а саме прислів'я та приказки, виокремлюються значення цих фразеологічних одиниць та наводяться приклади одиниць, які стали стереотипними при опису характеру певної нації. Використання фразеологічних одиниць щодо певних національностей створили відомі культурні стереотипи.

Паремії – це вислови народного походження, що виражають мудрість, набуту багатовіковим досвідом. Разом із приказками, вони підсилюють та забарвлюють мову, надаючи їй національного колориту. Прислів'я та приказки мають свої коріння у давнині і відображають життєвий побут, мудрість старших поколінь. Вони є невеликим жанром за обсягом, проте дуже влучні. Їх розмаїття за формою і змістом, походженням і художньо-образною структурою створює труднощі при збиранні та детальному вивченні.

Сучасна лінгвістика досліджує історію виникнення і походження паремій, їхнє функціонування і класифікаційні ознаки, основні властивості та тематичне розмаїття. Питаннями фразеології та пареміології займалися такі науковці, як М. Алефіренко, А. Альохіна, Н. Амосова, В. Архангельський, Л. Булаховський, В. Виноградов, В. Гак, В. Зубов, О. Кунін, О. Мелерович, В. Мокієнко, М. Пазяк, Л. Скрипник, О. Смирницький, Л. Сміт.

Теоретичні питання світової та слов'янської пареміології знайшли відображення у працях багатьох лінгвістів: Г. Костенко [22], Л. Тишакової [47], Л. Селіванової [40], З. Коцюба [23], О. Дмитренко [55], О. Потєбні, Ш. Баллі, Л. Сміта, Л. Булаховського, В. Мокієнка, М. Алефіренка, Л. Скрипника та інших.

У кожному національному паремійному фонді знаходить відбиття все, чим живе певний народ протягом століть: етнографічні реалії, національні звичаї, та обряди, стосунки між людьми, родинні зв'язки, святкування визначних дат, релігійні вірування тощо.

В англійській мові, яка має тисячолітню історію, прислів'я є досить поширеними. Її лексичний склад постійно поповнюється новими крилатими виразами. За цей час в її лексичному складі з'явилася величезна кількість прислів'їв та крилатих виразів, що відображають реалії життя людей в ту чи іншу історичну епоху [53, с. 95]. В контексті певного тексту або певної мовленнєвої ситуації, прислів'я звучать як досить вагомні аргументи та неупереджені й навіть об'єктивні судження.

Наведені факти потребують детального розгляду, адже відмінності між мовою оригіналу й мовою перекладу – лексичні, граматичні, семантичні, а також історико-культурні розходження – можуть стати причиною неправильної інтерпретації паремій. У зв'язку з цим обрана тема є актуальною та потребує багатоаспектного дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є визначення структурно-семантичних особливостей прислів'їв та приказок, а також з'ясування специфіки їх перекладу з англійської мови на українську.

Об'єкт – структурно-семантичні особливості прислів'їв та приказок.

Предметом дослідження виступають методи та засоби перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську.

Методи дослідження. Під час написання кваліфікаційної роботи нами застосований компонентний аналіз для виявлення структурно-семантичних

особливостей прислів'їв та приказок та засобів їх перекладу з англійської мови на рідну. Зокрема, за допомогою історичного методу було досліджено ключові етапи становлення фразеології як ключової галузі мовознавства. Описовий метод наукового дослідження сприяв визначенню понять «прислів'я» та «приказка». Порівняльний метод використаний при визначенні спільних та відмінних рис прислів'їв та приказок. Контрастивний лінгвістичний метод, слугував основою забезпечення теоретичних та практичних результатів стосовно прислів'їв та приказок в англійській та українській мовах у порівняльному аспекті.

Наукова новизна. Узагальнити структурно-семантичні особливості прислів'їв та приказок та засобів їх перекладу з англійської мови на українську.

Апробація. XII Всеукраїнська науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Романо-германські мови в сучасному міжкультурному просторі», 20 квітня 2023 р. у ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» м. Полтава, Україна.

1. Горбатюк Л. М. Прислів'я та приказки як поширений вид усної народної творчості (на матеріалах англійської мови). Збірник матеріалів XII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Романо-германські мови в сучасному міжкультурному просторі» (20 квітня 2023 року, Полтава) / за заг. ред. Л.В. Шаповалової; Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Полтава: Видавництво ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. С.19 – 22.

2. Горбатюк Л. М. Прислів'я та приказки як поширений вид усної народної творчості (на матеріалах англійської мови). Філологічні та педагогічні науки: сучасні виміри і виклики: збірник матеріалів II Всеукраїнської студентської інтернет-конференції (27 листопада 2025 року,

Полтава) / за заг. ред. Н. Юган, В. Шкарлет. Полтава: ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», 2026. 280 с.

Структура роботи зумовлена метою і завданнями наукового дослідження. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 70 літературних джерел та 2 додатків, де прикріплені сертифікати з апробації дослідження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК

1.1. Фразеологія як ключова галузь мовознавства

Розділ мовознавства, що вивчає сталі звороти та вислови в мові, називається фразеологією. Це ключова галузь мовознавства, основним об'єктом вивчення якої виступає сукупність фразеологічних одиниць або фразеологізмів. Вона допомагає розуміти мову в контексті культури, її історії, сприяє посиленню комунікацій [37, с. 26]. Фразеологія вивчає стійкі словосполучення, які є не тільки складовими активного мовлення, але й відображають культурні, історичні та соціальні аспекти мови. Її суть полягає в дослідженні типів фразеологізмів, їхніх особливостей та закономірностей функціонування.

Якщо порівнювати фразеологію з іншими розділами мовознавства (лексикологією та граматиною), то вона вважається досить молодою наукою, оскільки з'явилась у XIX – XX столітті [15]. Стійкі словосполучення привертали увагу дослідників з давніх давен. Першопроходцями тут науковці називають лексикографів, які активно займались вивченням мовних скарбів різних народів світу. Вони ставили собі за мету зібрати і зберегти для майбутніх поколінь народні перлини, зокрема: прислів'я, приказки, максими, влучні образні вирази, влучні словосполучення; чітко визначити та пояснити їх значення (зі стилістичних міркувань); вказати джерело виникнення тощо [2, с. 7].

Довгий час фразеологію розглядали як вчення про усталені словосполучення, а поряд із терміном «фразеологізм», як одиницею аналізу, досі використовують синонімічні терміни: фразеологічна одиниця, ідіома, стійке словосполучення [4, с. 27].

Незважаючи на великий потенціал цієї галузі, в її дослідженні існують певні прогалини. Зокрема, це стосується аналізу процесів формування фраз, взаємозв'язку між фразеологією та контекстом, а також рівнів аналізу фразеології в перекладознавстві. Важливий вклад у розвиток фразеології належить швейцарському мовознавцю Шарлю Баллі, який систематизував та класифікував фразеологізми, вперше виокремивши їх в окрему мовну одиницю. Проте, мовознавець не намагався визнати її самостійною наукою [17].

Фразеологія включає ідіоми, порівняння, крилаті вислови, прислів'я, приказки, афоризми тощо. Вона має свою одиницю під назвою «фразеологічна одиниця» або «фразеологізм». Фразеологічна одиниця – це лексико-граматична сполука, що складається з двох або більше компонентів, яка має цілісне значення, яке не може бути виведене зі значень окремих слів [6]. Здебільшого використовується у мовленні автоматично, у відповідних ситуаціях.

У енциклопедичному словнику знаходимо наступне визначення терміну «фразеологічної одиниці»: «Фразеологізм – загальна назва семантично пов'язаних сполучень слів і речень, які, на відміну від подібних до них за формою синтаксичних структур, не утворюються згідно із загальними закономірностями вибору і комбінації слів при організації висловлювання, а відтворюються у мові у фіксованому співвідношенні семантичної структури і певного лексико-граматичного складу» [13; 48].

На думку Л. Тишакової, фразеологізми є специфічними мовними формулами, так званими «картинами світу», які містять закодовану інформацією про минуле, наших предків, їхній спосіб сприйняття світу та оцінку всього суцього [47, с. 38]. Вони акумулюють культурні потенції народу, тільки йому притаманним способом маніфестують дух і неповторність ментальності нації.

Терміни «фразеологічна одиниця» або «фразеологізм» мають одне й теж саме значення: стійке словосполучення або речення, що створює граматично-організовану модель. Вони збагачують мову, додають їй різнобарвності та образності. Досить часто їх заміняють одним словом (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Приклади фразеологізмів

№ п/п	Приклади фразеологізмів
1.	Збити з пантелику (спантеличити).
2.	Стати на ноги (одужати).
3.	Бити байдики (нічого не робити).
4.	Заварити кашу (створити проблему).
5.	«Лебедина пісня» останній вияв таланту.
6.	Зуб на зуб не попадає (сильно змерзнути).
7.	Зарубати на носі – запам'ятати.
8.	Бути на сьомому небі – радіти.

Джерело: сформовано автором на основі [51]

Науковці виділяють різні класифікаційні ознаки фразеологізмів. Їх класифікацію вони здійснюють на основі різних ознак, які, зокрема, прийняті і для англійської фразеології. Широкого визнання в мовознавстві здобула семантична класифікація фразеологічних одиниць із погляду семантичного взаємозв'язку компонентів; структурно-граматична класифікація; стилістична класифікація; ідеографічна класифікація та інші. Англійські вчені поділяють фразеологізми на три групи: прості фразеологічні, фразеологічні єдності та ідіоми (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація фразеологізмів в сучасній англійській мові

Тип фразеологізму	Його характеристика
Прості фразеологічні	Значення одного із компонентів, здебільшого дієслова, зрушене або частково переосмислене.
Фразеологічні єдності	Звороти узагальненого або переосмисленого значення. При цьому їх суть розкривається за допомогою значень основних компонентів.
Ідіоми	Звороти, які з погляду на досягнення сучасного мовознавства, невмотивовані і значення яких не можна вивести із значень їх компонентів.

Джерело: сформовано автором на основі [51]

Англомовні джерела визначають ідіому так: «Ідіома – це ряд слів, які разом узяті, означають щось відмінне від окремих слів ідіоми, коли вони стоять окремо. Спосіб складання слів часто буває дивним, нелогічним і навіть граматично неправильним» [67].

Фразеологізми характеризуються наступними особливостями: сполучення кількох слів, при цілісному їх значенні, стійкість граматичних категорій, образність, переносне значення слів, автоматичність використання, стабільність компонентного складу тощо (схем. 1.1).

Схема 1.1. Основні особливості фразеологізмів

Джерело: сформовано автором на основі [51]

Отже, науковці розглядають фразеологію як розділ мовознавства, який досліджує основні способи поєднання слів у мовленні. У зв'язку з постановкою нових проблем, уточненням або ж новим висвітленням раніше досліджених питань, означена тема розвивається та привертає увагу все більшої кількості науковців та мовознавців. Зокрема, їхні дослідження стосуються вивчення природнього поєднання слів одне з одним у вживанні. Як окремий аспект галузі мовознавства вчені виділяють обмеження, які

збігаються при накладанні різними мовними та позамовними факторами, а також вивчення змін, які відбуваються у фразеологічній сполучуваності слів певної мови в процесі її розвитку.

1.2. Поняття прислів'я та приказки в працях вітчизняних та зарубіжних літературознавців

Фразеологія включає прислів'я та приказки, значним запасом яких володіє кожен із народів. Паремії є однією із численних груп у генетичній класифікації фразеологічного матеріалу нашого народу та являються невід'ємною частиною його духовної культури, мовних багатств. Як жанр усної народної творчості, прислів'я та приказки виникли у сиву давнину завдяки звичаям і традиціям народів світу. Їх історія сягає близько 4500 років [32].

Про виникнення прислів'їв і приказок у фольклористиці також існує чимало теорій. Умовно їх можна звести до двох точок зору. Найпоширенішою є думка, що причина виникнення прислів'їв – прагнення людей до фіксації свого досвіду в словесних формах, до того ж в коротких, бо вони легше і міцніше закріплюються в пам'яті [29]. Достовірнішою є інша позиція, що була запропонована представниками міфологічної школи фольклористики. Вона пояснює прислів'я як залишки інших жанрів усної творчості народу, наприклад, замовлянь, казок, пісень та ін.

На думку багатьох мовознавців, джерела виникнення прислів'їв і приказок найрізноманітніші. Проте, корінна народна творчість залишається основним їх фондом та відображає пристрій життя людей, національну культуру. У тісній єдності представлені в них етичні, релігійні, моральні, художні, магічні, логічні і духовні аспекти народної свідомості. Але першоджерело висловлювання часто забувається. Перетворившись на

прислів'я, вислів стає частиною суспільної свідомості. Тому вірніше буде сказати, що прислів'я і приказки мають народне походження, що їх першоджерело знаходиться в колективному розумі народу [7].

Велика кількість прислів'їв народжувалося в результаті висновків зі спостережень людини над життям, як відгомін на історичну подію, але їх значна кількість на генетичному рівні пов'язана з іншими жанрами усної народної творчості або писемністю.

Сучасна лінгвістика вводить прислів'я у пареміологію – дисципліну, що вивчає паремії (*грецькою мовою «paromia» – прислів'я*), приказки, крилаті вислови. Цей час в історії називають періодом панування пареміології. Таким чином, паремія, поряд з прислів'ями, включає найрізноманітніші ідіоматичні вирази.

Питання семантики фразеологічних одиниць залишається досить актуальним для значної кількості дослідників, фольклористів, літературознавців, культурологів тощо. Протягом століть прислів'я та приказки вивчалися багатьма дослідниками.

Деякі науковці вважають, що історія вивчення прислів'їв починається з Аристотеля. Першими вітчизняними збирачами прислів'їв та приказок мовознавці вважають І. Котляревського, Г. Сковороду, П. Гулака Артемовського, П. Білецького-Носенка, І. Вагилевича, Я. Головацького, Г. Квітку-Основ'яненка, Л. Боровиковського та інших [7]. Особливу увагу питанню вивчення прислів'їв і приказок приділяв Ж. Колоїз [20], який у своїх працях розглядав мову як сукупність відомостей про культуру народу, тобто підходить до розуміння мови з лінгвокультурної точки зору.

Багато прислів'їв були створені геніями та історичними діячами у різні часи. Наприклад, золота думка «*The wish is father to the thought*», яка вперше була висловлена Юлієм Цезарем [26]. Інше важливе джерело прислів'їв – це прислів'я та приказки на інших мовах. Тут знову ж важко бути впевненим у першоджерелі. Якщо прислів'я перш, ніж стати англійським, існувало

латинською, французькою або іспанською мовою, то немає впевненості, що воно до цього не була запозичене з якоїсь іншої мови. Цілком можливо, що воно спочатку було англійською, але не було записане.

На сьогоднішній день, науковий доробок, прислів'їв та приказок є досить вагомим. У сучасному перекладознавстві він налічує велику кількість наукових досліджень. Незважаючи на це, з появою у різних мовах світу нових виразів, які почали входити в ужиток, твердо зайняли своє місце та почали творити історію нації, прислів'я та приказки потребують подальших досліджень [4].

На період творчості У. Шекспіра припадає розквіт використання прислів'їв. Проте, на думку багатьох дослідників, що більшість з них, які приписані Шекспіру, вже існували раніше. Результатом розповсюдження друкованого слова стало те, що простим людям вислови мудрих людей почали зустрічатися частіше. Якщо дані думки їм подобалися, вони перетворювали їх в прислів'я. Інше важливе припущення створення англійських прислів'їв – це приказки та прислів'я на іноземних мовах. Тут знову ж таки виникає питання про достовірність першоджерела. Цілком ймовірно, що прислів'я спочатку було англійською мовою, але не була записана [52, с. 45].

Інтенсивне утворення перших збірників прислів'їв та приказок припадає на Середні віки. В науці існує думка, що їм передували інші збірники малих жанрів. Проте, на жаль, вони не збереглися. Одну з перших спроб зробив Е. Ротту в своїй докторській дисертації «Біля джерел фразеології» [2, с. 7]. Однак, внаслідок об'єктивних причин дослідження не побачило світ. У Франції, поява перших збірників прислів'їв та приказок припадає на 1175 рік, в Іспанії – на 1499 рік. Плідною на появу збірників видалася також епоха Відродження.

Перші збірники, що дійшли до цього часу, з'явилися в другій половині XVI ст. Одним із тогочасних збирачів прислів'їв став відомий український поет другої половини XVII ст. Климентій Зіновійв [17]. Він зібрав велику їх

кількість (понад півтори тисячі), які уклав у рукописний збірник «Приповісті посполиті» і використовував їх у своїх віршах. Вперше добірку прислів'їв надрукував О. Павловський у 1818 році. В подальшому вона служила матеріалом для вивчення української мови [17].

На Західній Україні першим виданням прислів'їв та приказок був збірник Г. Ількевича під назвою: «Галицькі народні приповідки», який побачив світ у Відні 1841 р. [17]. До збірника увійшло 2715 зразків.

Прислів'я та приказки – це фрагмент мовної картини світу, який має різноманітну мету (виховну, навчальну, естетичну тощо). Вони виникають не стільки для того, щоб описувати світ, скільки для того, щоб його інтерпретувати, оцінювати і виражати до нього суб'єктивне відношення [25].

Прислів'я та приказки – це стійкі вислови у формі синтаксично завершеного речення, які породжуються усною народною творчістю або запозичуються з певних літературних джерел, втрачаючи зв'язок із цими джерелами [28, с. 72]. Це душа будь-якої національної мови, в якій неповторним чином відображаються дух і самобутність нації, національна своєрідність історії, культури, традиційного образу життя народу – носія мови [32, с. 72]. Характерними прийомами узагальнення твердження виступають: паралелізм, алітерація, асонанс, рима.

К. Панченко відзначає, що з точки зору логіки, прислів'я являє собою судження, з точки зору синтаксису – речення. Його зміст – закінчена думка, а форма вираження – закінчена фраза. На думку науковиці, прислів'я – резюме згорнутого діалогу, одночасно і пропозиція (прислів'я = пропозиція), і узагальнена інформація (прислів'я = текст) [10, с. 62].

Видатний український поет І. Франко назвав прислів'я та приказки «коштовними перлинами» українського народу та протягом 1901 – 1910 рр. опублікував понад 31 тис. прислів'їв у шести книгах «Етнографічного збірника» [17].

В. Мідер пропонує таку дефініцію досліджуваному поняттю: «Прислів'я – це коротка, всім відома фольклорна сентенція, що передається з покоління в покоління і виражає мудрість, правду, мораль і традиційні погляди на життя в метафоричній, фіксованій і запам'ятовуваній формі» [60, с. 4].

Прислів'я – це комунікативні автономні одиниці, які мають форму невеликого тематичного тексту, що не містить заголовка, є конденсацією спостереження та в яких домінує синкретична (інформативно-впливова) функція [47, с. 38]. Під прислів'ями звичайно розуміють афористично стиснуті вирази з повчальним змістом у ритмічно організованій формі. Прислів'я завжди є реченням. Вони переслідують дидактичну мету (повчати, застерігати тощо) [47, с. 39].

Згідно Великої української енциклопедії, прислів'я визначаються як: «Мала форма народної поетичної творчості, короткий, ритмізований вислів, що несе узагальнену думку, висновок та іносказання з дидактичним ухилом» [18, с. 530]. За визначення професора М. Демського, прислів'я являють собою стійкий вислів, який переважно має фольклорне походження та зафіксований практичний досвід народу, детальна оцінка різних подій та явищ [10]. Прислів'я на відміну від приказок – це самостійне судження, інтонаційно й граматично оформлене як просте (*Дружній череді й вовк не страшний*) або складне (*Біда тому воліві, котрого корова коле*) речення [8].

Прислів'я і приказки за обсягом є невеликим жанром, але розмаїття паремій за формою і змістом, походженням і художньо-образною структурою творить ряд труднощів при їх збиранні, вивченні, класифікації тощо. Незважаючи на невеликий розмір, вони вимагають багатоаспектного дослідження, дуже влучні, відображають найщиріші обрії побуту народу, його історію, культуру, традиції, звичаї, вірування, і водночас особливості світосприймання, психіки, самого способу мислення, національної ментальності [35].

Як і фразеологізми, прислів'я та приказки повсякденно вживаються в певних ситуаціях. Зазвичай вони використовуються в розмовному мовленні та допомагають акцентувати основну думку, наголошуючи на найважливішому. Проте, вони можуть бути і писемними. Їх часте вживання додає особливий колорит в комунікативну функцію мови, робить її більш виразною. Емоційність прислів'їв та приказок підсилюється ритмічністю та римуванням [50].

Здебільшого прислів'я та приказки мають просту, стійку форму з декількох слів, що сприяє їх кращому запам'ятовуванню. Більшість із них притаманна метафоричність. *Наприклад: Сій вчасно – родить рясно.* Вони включають у себе певний образ, у більшості випадків з природи, мають звуковий склад тощо. Проте, трапляються прислів'я, що мають у своєму складі багато слів. На думку мовознавиці Л. Жигжитової, кількість слів у прислів'ях і приказках має бути не більше шести [14, с. 66].

Для прислів'їв та приказок найбільш характерні односкладні узагальнено-особові речення [50]. Поширеною їх конструкцією є складні речення з двома предикативними частинами, рідко – з трьома чи більше. У прислів'ях та приказках часто використовується стилістичний засіб порівняння. *Наприклад: Пани однакові, що в нас, що в Кракові. Купці з бару – ні грошей, ні товару.*

У мовному спілкуванні прислів'я використовуються в розмові як аргумент, коли адресант у підтвердженні сказаного звертається до досвіду цілого народу. Вони роблять мову більш живою, близькою до народної. Тобто, прислів'я – це вислів, який носить повчальний характер, в якому зафіксовано багатовіковий досвід народу, має форму закінченого речення.

В сучасній фольклористиці поняття приказки залишається невизначеним. Це пояснюється тим, що приказка включає різні структурно-семантичні типи стійких образних сполучень слів. Чітке розмежування прислів'їв від приказок відсутнє в англійській та американській лінгвістичній

літературі. Саме це пояснює, чому англійські словники прислів'їв включають також висловлювання, які не мають ознак прислів'їв.

На думку Л. Тишакової, приказка являє собою комунікативну фразеологічну одиницю без ознак прислів'я [47]. Окрім цього, їх характер носить не такий повчальний зміст як прислів'я. Найчастіше це влучні переносні порівняння, фігуральні звороти, що їх використовують для надання висловлюванню певної емоційності та жвавості, а людині, предметові, дії чи явищу – влучної характеристики. Приказки не висловлюють думку повно, вони лише натякають на неї. Більшість приказок є оцінними оборотами, які виражають як позитивну, так і негативну оцінку [47].

Наведемо декілька прикладів: приказки з позитивною оцінкою: «*One's word is as good as his bond*» – «*Бути хазяїном свого слова, на нього можна покластися*». Приказки з негативною оцінкою: «*Does your mother know you are out?*» – «*У тебе молоко на губах не обсохнуло*»; «*Your sins will find you out*» – «*Від своїх гріхів не втечеш*». Безоцінні приказки одиничні: «*Where do you hail from*» – «*Відкіля ви родом?*» [57].

Для приказок, також як і для прислів'їв, характерна однозначність. Приказки, так само як і прислів'я, є реченнями. Але вони мають істотні розходження у функціональному плані, тому що приказкам не властива директивна, повчальна оцінна функція.

Прислів'я є вираженням народної мудрості, і для них характерний більш високий ступінь абстракції, ніж для приказок. Необхідно відзначити, що прислів'я з буквального значенням усіх компонентів «*All is well that ends well*» – «*Все добре, що добре кінчається*»; «*Кінець – ділу вінець*»; «*Appearances are deceptive*» – «*Зовнішність оманна*», відносяться до сталих утворень фразеоматичного характеру [8]. Для прислів'їв характерна сталість лексичного складу і незмінюваність порядку лексем, що пов'язано із синтаксичною обумовленістю і широким використанням виразних засобів.

На відміну від фразеологічних одиниць інших типів, прислів'я здебільшого складні речення [47]. У контексті прислів'я може виступати в якості самостійного речення або частини складного речення. Прислів'я мають закінчену думку, найчастіше функціонують як двочленне судження. Зазвичай вони метафоричні, ритмічні, часто римовані і складають значну частину паремій [7]. Наприклад: «*He who hesitates is lost; home is where the heart is; misery loves company*» [22, с. 190].

Прислів'ям притаманні такі типові фразеологічні властивості як: здатність до семантичних трансформацій, стійкість відтворення, цілісність номінації та інші (схем. 1.2).

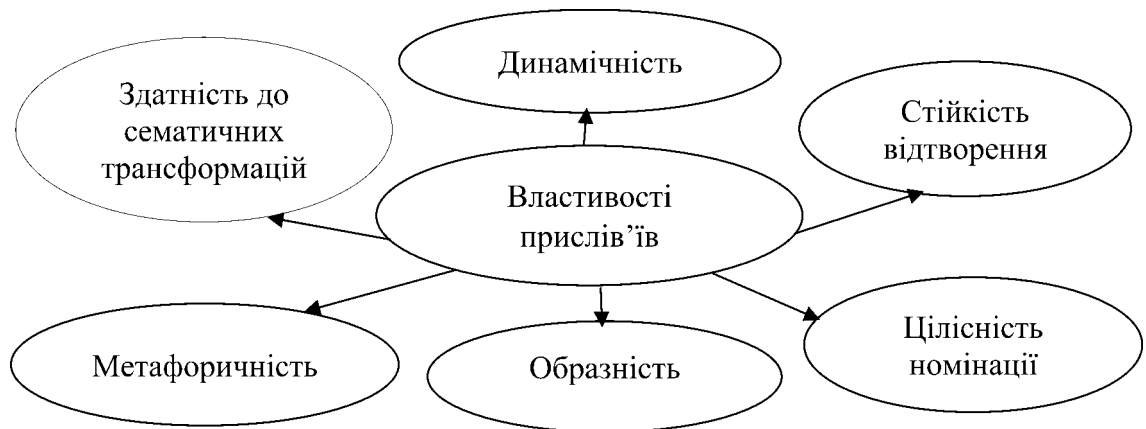

Схема 1.2. Основні властивості прислів'їв

Джерело: сформоване автором на основі [14; 8]

На думку Г. Костенко, вирішальним чинником у розмежуванні прислів'їв від прислів'яних виразів виявляється саме критерій традиційності, народності [22, с. 190]. Варто зазначити, що довгі прислів'я, які об'єднують більше, ніж з десять лексем, мають тенденцію до застаріння. Тому більшість таких прислів'їв вважаються застарілими.

Отже, прислів'я та приказки багатозначні та яскраві. Вони знаходяться поза часом і поза класовим поділом, тобто їх вимовляють як багаті люди, так і люди нижчих верств суспільства [37, с. 26].

Виокремленою частиною прислів'я може бути приказка. Іноді вона постає як недорозвинута до прислів'я словесна формула. У більшості випадків вона вказує на основну лаконічну ознаку, чітко відображаючи при цьому емоційне ставлення до вираженого, на відміну від прислів'я, яке відображає емоційне ставлення.

Приказка – це короткий крилатий вислів, близький до прислів'я або його частинка. Зазвичай це влучний вислів, який не має повчального змісту [18]. Приказка не може існувати як самостійне речення, лише в якості словосполучення. Вона вміщує в собі приховане значення, певну іронію. Сама по собі приказка позбавлена будь-якого повчального змісту. Проте, на відміну від прислів'я, містить пораду.

Приказка – це частина прислів'я, фраза або словосполучення, яка являє собою красномовний вираз, який можна легко замінити іншими словами [22, с. 190]. Приказка – короткий стійкий вираз, образний, який, на відміну від прислів'я, є закінченим висловлюванням і без властивого прислів'ю повчального змісту [14, с. 310]. Наприклад: *Слово – не горобець*.

Приказка – стійкий вислів здебільшого фольклорного походження, який образно розкриває певне явище насамперед із погляду на його емоційно-експресивну оцінку [10]. Приказки на відміну від прислів'їв висловлюють незавершену думку, є частиною судження, що має форму незамкненого кліше.

Л. Дмитренко, трактує приказку: «Як жанр фольклорної прози, який являє собою короткий сталий образний вислів констатуючого характеру, що має одночленну будову, нерідко становить частину прислів'я, але без висновку, і вживається в переносному значенні» [12, с. 4].

Існує ще чимало різних визначень прислів'їв та приказок залежно від аспекту та мети їх дослідження. Проте, жодне з них не претендує на універсальність чи загальність, оскільки зазвичай не демонструє повної, вичерпної кваліфікації відповідних понять [24, с. 13 – 14].

Інколи в сучасній лінгвістиці прислів'я і приказки називають народними афоризмами, сентенціями, або ж максимами. На думку багатьох науковців, що паремії і афоризми – споріднені мовні утворення. Не всі збирачі паремій відмежовують паремії від афоризмів. В багатьох пареміологічних збірках до прислів'їв та приказок включають найрізноманітніші афористичні вислови. Варто зазначити, що такий підхід призводить до сплутування термінології й самих жанрових різновидів. Як результат – ускладнена їхня лінгвістична ідентифікація.

Загальноприйнятих відмінностей прислів'їв від приказок не існує. У зв'язку з цим, вони розглядаються як невеликий за обсягом жанр, проте розмаїтий за формою і змістом, походженням і художньо-образною структурою: «Прислів'я і приказки – це стійкі афористичні вислови, що у стислій, точній формі висловлюють думку про певні життєві явища, реалії дійсності, людські риси, вчинки тощо, у їх характерних і специфічних ознаках» [24, с. 537].

Проте, широкє коло науковців, зокрема, В. Виноградов, О. Бабкін, С. Гаврин, В. Білоноженко, В. Мокієнко, вважають, що прислів'я і приказки відрізняються певними структурними особливостями: перші витлумачуються здебільшого як завершені за змістом вислови, граматично й інтонаційно оформлені судження, другі – як елементи, сегменти відповідних суджень, частини прислів'їв, «прості вислови без притчі, без судження, без висновку» [24, с. 15]. На думку М. Демського, прислів'я на відміну від приказок, являють собою самостійне судження, інтонаційно й граматично оформлене як просте (*Дружній череді й вовк не страшний*) або складне (*Біда тому воліві, котрого корова коле*) речення [24].

Спільними рисами прислів'їв та приказок є належність до творів малих жанрів, контекст цілісної одиниці, короткий вислів, наявність в тексті мудрості, цікавої або аксіоматичної думки, результатів спостереження.

В табл. 1.3 окреслені їх відмінні риси, які полягають в частині змісту, наявності закінченості думки, результатів дослідження.

Таблиця 1.3

Порівняльна характеристика прислів'їв від приказок

Показники	Прислів'я	Приказки
Спільне	Належить до творів малих жанрів	
	Входять до контексту як цілісні одиниці	
	Мають короткий вислів, влучний, афористичний	
	Містять мудрість	
	Містять цікаву думку, результати спостереження	
	Виконують аксіоматичну функцію	
Відмінне	Містить закінчену думку	Речення незакінчене
	Закінчене речення	
	Частина змісту	Пряме повчання
	Містить приховану ідею	Містить лише натяк на висновок
Приклад	Рідна мова – не полова, за вітром не розвієш	Рідна мова – не полова

Джерело: сформовано автором на основі [7; 20; 23]

Отже, прислів'я являють собою так звану «маленьку історію», в той час, як приказка – це «влучний образний штрих до історії». У спостереженнях філологів, перекладачів, в різних за характером та змістом фразеологічних дослідженнях часто зустрічаються зауваження про те, що одиниці фразеологічні одиниці в більшій мірі, ніж одиниці будь якого іншого рівня мови, наділені певними характеристиками семантичного та стилістичного характерів [47, с. 38].

Прислів'я відрізняються від інших фразеологічних одиниць багатьма особливостями. Зокрема, вони є повними реченнями, мають повчальний характер, узагальнюють народний досвід і містять готову мудрість, на відміну від приказок (коротші, образні, без повчання), крилатих слів (вислови відомих людей) чи ідіом (цілісне значення, часто без повчання). Вони виступають як завершені, логічні судження, що регулюють поведінку, а не просто описують явище.

Розглянемо детальніше чим саме прислів'я та приказки відрізняються від інших фразеологічних одиниць (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Основні особливості прислів'їв та приказок від інших фразеологічних одиниць

№ п/п	Основні особливості
1.	Синтаксична структура (прислів'я – завжди чітко оформлені речення).
2.	Висловлюють судження, узагальнену думку, мораль тощо, на відміну від інших фразеологічних одиниць, що позначають зазвичай поняття або предмет.
3.	Стійкі вирази, в яких значення кожного елемента і не змінюється від вживання його поза цими сполученням, але сама фраза стійка через часте вживання.
4.	Вони виступають як завершені, логічні судження, що регулюють поведінку, а не просто описують явище.

Джерело: сформовано автором на основі [28]

Зазначаючи про основні особливості прислів'їв та приказок від інших фразеологічних одиниць, на думку О. Дмитренко та О. Кальніка [55, с. 93] варто звернути увагу на відмінності між фразеологічними одиницями у мовах різних народів. Автори зазначають про відмінності між фразеологічними одиницями у мовах різних народів. На їх думку, кожний із них по-своєму бачить реальний світ. Це означає, що шлях від реального світу до поняття і далі до словесного вираження є різним для кожної нації. Зважаючи на те, що наша свідомість побудована як колективно, так і індивідуально, мова відображає дійсність від реального світу до мислення та від мислення до мови. Мислення як і культура пов'язані досить міцно, складаючи при цьому єдине ціле та існуючи практично не відділяючись один від одного.

Отже, прислів'я і приказки приваблюють яскравою грою слів, барвистістю мови, ритмікою та римуванням. Вони допомагають в повній мірі оволодіти мовою, тобто сприяють досягненню достатнього рівня знань, навичок та умінь для повноцінного спілкування. Їх вивчають з метою кращого розуміння особливостей менталітету народу. В усній народній творчості їх роль досить значна, адже вони зберігають мудрість, пізнавальний досвід та

впливають на думки і вчинки людей. Визначені та обґрунтовані їх спільні та відмінні риси, наведені приклади.

1.3. Структурно-семантичні модифікації прислів'їв та приказок

В домені фольклору прислів'я та приказки, як комунікативні одиниці, посідають особливе місце. Як готові згустки думок, спостережень та уявлень вони потребують подальших полімодусних досліджень. Прислів'я являють собою стійкий вислів переважно фольклорного походження, у якому чітко зафіксований практичний досвід людей та його оцінка в різних соціумах. Вони наділені низкою стилістичних рис: стабільністю, антитезисністю, дидактичністю, абстрактністю, образністю, експресивністю, загальною значущістю, влучністю, інтелектуальністю, шармом та іншими (схем. 1.3).

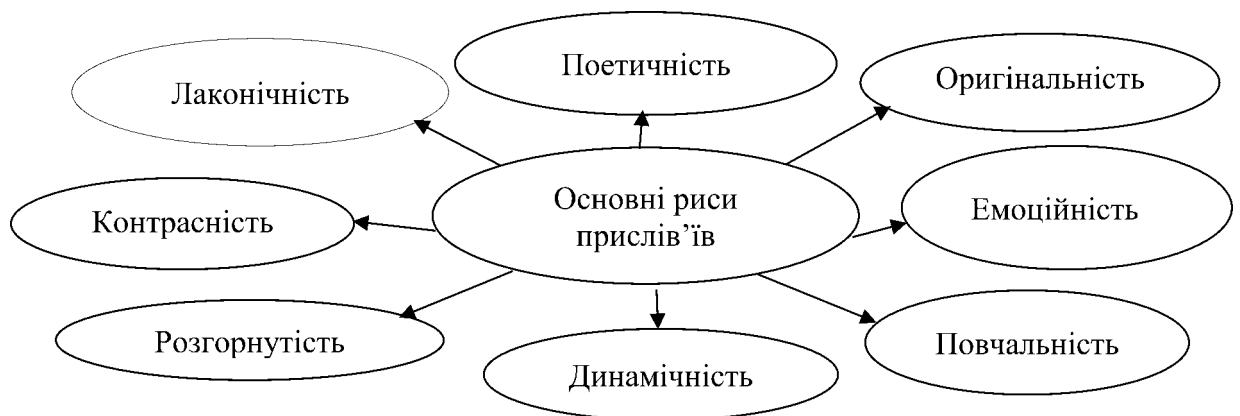

Схема 1.3. Основні риси прислів'їв

Джерело: сформоване автором на основі [4; 21]

Ми розділяємо думку С. Тер-Мінасової [7, с. 41], яка стверджує, що навколишній світ людини можна уявити в трьох формах: реальна картина світу, культурна (понятійна) картина світу, мовна картина світу. Реальною картиною світу вважається об'єктивне надлюдське буття, тобто світ, що оточує людину. Культурна, або понятійна картина світу відображує реальну

картину крізь призму понять, сформованих на основі певних уявлень людини, отриманих за допомогою органів чуття, і тих, які пройшли крізь її свідомість, як колективну, так і індивідуальну.

Прислів'я, як і мовні знаки, також мають властивість зводитися до кінцевого списку. Вони не конструюються, а відтворюються в мові шляхом плану вираження та змісту. Позначаючи конкретну ситуацію у вигляді певних знаків, прислів'я визначають основні компоненти цієї ситуації і їхні стосунки, тобто моделюють певний фрагмент життєвого досвіду.

Найбільш стійкі стильові риси прислів'їв, що орієнтують на мовленнєву форму прислів'я або реалізацію в специфічних мовних явищах включають загальну значущість, інформативну щільність, комунікативну чіткість (схем. 1.4).

Схема 1.4. Найбільш широкі стильові риси прислів'їв, що орієнтують на мовленнєву форму прислів'я або реалізацію в специфічних мовних явищах

Джерело: побудовано автором на основі [29, с. 95]

На сучасному етапі простежується значна активізація малих текстів і розмови говорити про наявність сильних атракторів («притягання»), які форсують відповідні соціальні замовлення є правомірними. Прислів'я – це такі маркери інформативності, які переконують, повчають, веселять а інколи й навіть погрожують. Ці факти засвідчують про значення малих форм, здатних

оперативно реагувати на події та проблеми суспільства про актуальність їх дослідження в лінгвокогнітивному аспекті [10].

Детальне знайомство з прислів'ями та приказками сприяє розширенню словникового запасу, а розуміння відтінків смислу наявних у мові натяків, метонімії, гіпербол дає змогу робити висловлювання емоційно забарвленим і таким, що одразу запам'ятовується (*Країна, де тече молоко і мед «A land flowing with milk and honey»*). Мова прислів'їв і приказок багата на афоризми та яскраві образи (*Час – найкращий лікар «Time is a great healer», Здоров'я важливіше за багатство «Good health is above wealth», Пунктуальність – це ввічливість королів «Punctuality is the politeness of kings»*) [4].

Приказки та прислів'я реагують на всі явища реальності, відображаючи при цьому світогляд і життя народу в усьому розмаїтті. Вони передають побутові, філософські, соціальні, естетичні, релігійні, морально-етичні погляди народу. Основне їх призначення – давати народну оцінку об'єктивних явищ дійсності, виявляючи тим самим світогляд. Із цим завданням вони справляються досить успішно.

Тематика прислів'їв та приказок досить різноманітна. Вони охоплюють рішуче всі сторони людського життя, проблематику навколишнього світу, висвітлюють негативні й позитивні явища найрізноманітніші взаємозв'язки між різними явищами дійсності. Зокрема, прислів'я викривають негативні риси людини, звільняють шлях до позитивного, відображають багатогранність її життя. У дотичній формі порушуються малодосліджені настанови добра, з одного боку, з іншого – запобігання злу [3].

Основні функції прислів'їв та приказок полягають у накопиченні, передачі та узагальненні народної мудрості, досвіду. Лінгвіст С. Шепітько виділяє їх наступні функції приказок і прислів'їв [29]: залучення уваги адресата, виділення комунікативно значущих елементів мови, компресії інформації. Всі вони слугують інструментом оцінки, стилістичного ефекту та адаптації до соціальних ситуацій. (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Основні функції приказок і прислів'їв

Назва функції	Їх детальна характеристика
Залучення уваги адресата	Приказки та прислів'я використовуються на тлі нейтрального контексту і привертають увагу до себе образністю, узагальненістю значення, дидактичним змістом. Можливість прислів'їв, приказок стимулювати увагу, формувати передумови для націленого розуміння, допомагає посилювати мовленнєвий вплив.
Виділення комунікативно значущих елементів мови	Функція виділення комунікативно значущих елементів мови: ця функція взаємозалежна з функцією залучення уваги, тому що значущі риси в образній формі виступають адресатом.
Компресії інформації	Прислів'я та приказки як еталони мовного мінімалізму, які стимулюють спрощення переданої інформації, що досягається образним характером прислів'їв і приказок.

Джерело: сформовано автором на основі [29]

Як зазначає Л. Жигжитова, високий мотиваційний потенціал прислів'їв та приказок пояснюється наступними чинниками [14, с. 83]:

– зміст стійких виразів не лежить на поверхні, простота й гумористичність форми прислів'їв і приказок відповідає їхньому ємному, глибокому змістові;

– досліджувані поняття мають еквіваленти в рідній мові тих, хто вивчає іноземну мову.

Зіставлення відповідностей порушує глибинні питання образності мислення носіїв мови (*It never rains, but it pours, The cobbler's wife is the worst shod, As pale as a ghost, Many doctors have killed the king*) [8].

Різноманітність компонентного складу прислів'їв зумовлює можливість їх структурно-семантичних модифікацій. У результаті цього, закріплена мовними традиціями зовнішня форма, семантика, стилістичне забарвлення змінюються.

Оцінний компонент у семантиці досліджуваного корпусу прислів'їв може мати фіксований характер (позитивний або негативний) та амбівалентний (співіснування протилежних відносин або почуттів (наприклад

таких, як любов і ненависть)). Це залежить від симпатій чи емпатій – позиції мовця.

Оцінний потенціал, структура та семантика досліджуваних мовних одиниць під впливом широкого контексту має властивість підсилюватися або змінюватися. Основні види модифікацій наступні: семантичні (зміни змісту прислів'я при збереженні його вихідної форми) та структурно-семантичні модифікації, серед яких виділяємо розширення компонентного складу, дистанційне розміщення компонентів.

Призначення будь-яких прислів'їв та приказок полягає у передачі концентрованої мудрості досвіду певного народу, набутого ним протягом століть, у конкретних формах. Зазначимо, що такі форми повинні відповідати наступним вимогам:

- легкість сприйняття;
- знаходження певного відгуку в розумінні реципієнтів; –привернення до себе уваги; легкість для запам'ятовування;
- існування можливості для збереження у певній мові протягом тривалого періоду [34].

Кожна із вище представлених вимог виступає в якості невід'ємного елемента паремії. Для більш детального розуміння сутності того, завдяки яким вимогам прислів'я та приказки здатні досягати будь-якої із вище наведених цілей, важливу роль відіграє специфіка їх структурної побудови.

З метою аналізу прислів'їв та приказок з точки зору семантики, філологиня Ю. Прохренко [38, с. 95] радить скористатися дослідженнями американського науковця Р. Тренча [65]. На його думку, вірний аналіз прислів'їв можливий лише у тому випадку, коли детально розглянуті основні фактори їх дослідження: стислість, наявність сенсу та гостроту (схем. 1.5). Ключова рисою прислів'їв та приказок вважаємо стислість, яка полягає у вираженні глибокої народної мудрості, життєвого досвіду та повчання в короткій, влучній, образній формі.

Схема 1.5. Основні фактори дослідження прислів'їв за Р. Тренчем

Джерело: побудовано автором на основі [38, с. 95; 65]

У своїх наукових працях Р. Тренч дає чітке розуміння того, що добре прислів'я повинно бути зрозумілим та стислим, і водночас точно передавати точку зору автора та певну мудрість, що закладена в ньому. На думку Ю. Прохренко [38, с. 95], з метою дослідження того чи іншого прислів'я варто виокремлювати фактори зазначені на мал. 1.4. Розглянемо їх детальну характеристику (табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Основні фактори дослідження прислів'їв за Р. Тренчем

Основні фактори	Їх характеристика
Стислість	Прислів'я має бути досить лаконічним, воно повинно бути коротким та швидко й легко вимовлятися.
Наявність сенсу	На думку науковця вдалий сенс виразу часто призводить до його римування.
Гострота	Прислів'я повинно мати певну перчинку, тобто, крім свого звичайного сенсового наповнення, в ньому повинне бути якась особливість, що дасть змогу людям його запам'ятати для подальшого вживання.

Джерело: побудовано автором на основі [38, с. 95; 65]

Науковець Р. Тренч [65] стверджує, що проаналізувавши головні риси прислів'їв та визначивши їхнє місце в складі сучасної англійської мови, можемо виокремити наступні типи прислів'їв, відповідно до їх семантичного значення: прислів'я, що виражають загальне ставлення до життя і законів,

якими керується людство, етичні прислів'я, прислів'я, які виражають систему цінностей, прислів'я, які виражають загальні істини, інші прислів'я (табл. 1.7).

Таблиця 1.7

**Основні типи прислів'їв, відповідно до їх семантичного значення за
Ю. Прохренко [38, с. 97]**

Типи прислів'їв	Їх суть	Приклади
Прислів'я, що виражають загальне ставлення до життя і законів, якими керується людство	Такі вирази часто містять в собі урок та повчальний зміст, в більшості випадків люди сприймають такі прислів'я як настанову та передають їх з покоління в покоління як нагадування про щось дійсно важливе.	<i>«Every cloud has a silver lining; beauty is just a skin deep» – «Без добра є лиха; краса – це лише поверхнева краса»</i>
Етичні прислів'я	Прислів'я, які пропагандують чесноти та засуджують певні вади. Вони містять мораль та розповідають що є правильним, а що неправильним.	<i>«Honesty is the best policy» - Чесність – найкраща політика.</i>
Прислів'я, які виражають систему цінностей	Тип прислів'їв, що пов'язаний із такими глобальними темами, як релігія, розвиток технологій та війна. Вони використовуються, як керівні принципи у розв'язанні проблем насильства, невігластва та дискримінації.	<i>«It takes only a moment to squander – what took a year to save; every drop of perspiration of an industrious man will be rewarded accordingly» – «Потрібна лише мить, щоб розтратити те, на що знадобився рік заощаджень; кожна крапля поту працюючої людини буде відповідно винагороджена».</i>
Прислів'я, які виражають загальні істини	Вирази, які стосуються самої людської природи та містять деякі спостереження із життєвого досвіду народу.	<i>«A bad deed will always have bad consequences» «Поганий вчинок завжди матиме погані наслідки».</i>
Жартівливі прислів'я	Тип прислів'їв, які викликають у людей усмішку та навіть сміх і водночас подають важливі життєві уроки.	<i>«A lie travels round the world while truth is putting her boots on». – «Брехня подорожує світом, поки правда взуває чоботи».</i>
Інші прислів'я	Ті прислів'я, що не відносяться ні до якої з наведених вище категорій і не мають конкретних настанов та уроків, які можна було б засвоїти, вживаючи це прислів'я. Хоча такі вирази й не є повчальними, вони все ж таки несуть в собі певну точку зору, що впливає зі спостережень реалій життя народу.	<i>«Arly to bed and early to rise, makes a man healthy, wealthy and wise; When friends ask, there is no tomorrow» – «Рано лягати спати і рано вставати робить людину здоровою, багатою та мудрою.</i>

Отже, прислів'я та приказки – це той мовний матеріал, який не лише підвищує інтерес до вивчення іноземної мови, а й розвиває мовну інтуїцію, закладаючи при цьому звичку оперувати лінгвістичними поняттями. Національний менталітет заявляє про себе в звичках, звичаях, що передаються з покоління в покоління, в нормах. В результаті їх детального дослідження відповідно до їх семантики та місця в лексичному складі англійської мови, можна зробити висновок, що вони є своєрідним кодексом життя народу, відображаючи найрізноманітніші його сторони та національну ідентичність.

Висновки до розділу 1

Проведений аналіз теоретико-методологічних засад дослідження прислів'їв та приказок дозволив визначити їх суть, основні функції, властивості, основні та відмінні риси між ними.

У підрозділі 1.1 нами було обґрунтовано ключову роль фразеології як розділу мовознавства, основним об'єктом вивчення якої виступає сукупність фразеологічних одиниць (фразеологізмів). Встановлено, що вона включає ідіоми, порівняння, крилаті вислови, прислів'я, приказки та афоризми та допомагає розуміти мову в контексті її історії та культури, сприяючи при цьому посиленню комунікацій.

У підрозділі 1.2 визначено сутність понять «прислів'я» та «приказка», їх основні властивості, історію вивчення та спільні та відмінні риси. Обґрунтовані основні причини їх появи – прагнення людей у коротких словесних формах фіксувати свій світогляд, моральні цінності, побут тощо. Доведено, що прислів'я та приказки є важливою складовою фольклору усіх народів світу, які створювалися та передавалися протягом багатьох століть. З'ясовані основні джерела появи досліджуваних понять: колективний розум народу, цитати великих науковців, Біблія, запозичення з інших мов тощо. Окреслено, що основним їх фондом являється корінна народна творчість, яка відображає прадавній досвід та національну культуру.

Підрозділ 1.3 присвячено структурно-семантичній модифікації прислів'їв та приказок. Встановлено, що досліджувані нами поняття являють собою так звані маркери інформативності, які переконують, повчають, веселять, а інколи навіть погрожують. Наведені факти засвідчують про значення малих форм, здатних оперативно реагувати на події та проблеми суспільства про актуальність їх дослідження в лінгвокогнітивному аспекті. З'ясовані найбільш широкі стильові риси прислів'їв, які орієнтують на їх

мовленнєву форму або реалізацію в специфічних мовних явищах: загальну значущість, інформаційну щільність, комунікативну чіткість та експресивність. Визначені та обґрунтовані основні функції прислів'їв та приказок: залучення уваги адресата, виділення комунікативно значущих елементів мови та компресії інформації.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що прислів'я та приказки являються перлинами народної творчості. За допомогою стислої форми вони зберігають мудрість, пізнавальний досвід та впливають на думки і вчинки людей. Їх детальний теоретичний аналіз надав потужну основу для подальшого наукового дослідження, щодо методів та засобів перекладу українських прислів'їв та приказок з англійської мови на українську.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

2.1. Специфіка перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську

Спілкування невіддільно пов'язане з людським буттям. Соціум природно прагне до комунікації, тому що в іншому разі його не існувало б. Люди часто зустрічають співрозмовників з іншою мовно-культурною компетенцією. При цьому виникає лінгвоетнічний бар'єр, який порушує взаєморозуміння сторін [23, с. 74]. З метою його подолання звертаються до особи, яка оперує обома мовами й культурами – мовного посередника, який здатний подолати такий лінгвоетнічний бар'єр двома напрямками: адаптивним транскодуванням (переказуванням, рефератом, анотацією тощо) або ж іншим способом – перекладом. За допомогою першого способу відтворюється вихідний зміст з метою досягнення ефективної мети комунікації. У свою чергу, другий зберігає функції, структуру та зміст оригіналу. Тобто, являється його цілісною заміною [12, с. 4]. Саме тому, переклад являється основною формою мовного посередництва.

Протягом багатьох століть, за допомогою перекладів, відбувалося успішне встановлення міжкультурної комунікації між людьми. Саме поняття «переклад» являє творчий процес і носить суб'єктивний характер, оскільки перекладач інтерпретує текст так, як він його розуміє [15]. Знайомство з англійськими прислів'ями та пошук їх еквівалентів в українській мові є невід'ємною частиною вивчення мовно-культурних особливостей з метою набуття вправності у мовленні [18].

Кількість досліджень у галузі фразеології досить значна. Проте, незважаючи на це, методи перекладу прислів'їв та приказок залишаються

недостатньо висвітленими та потребують подальших досліджень. Це пояснюється появою кожного дня багатьох нових виразів різними мовами, які не лише входять в щоденний ужиток, а й міцно займають своє місце, творячи при цьому історію нації [22, с. 190].

Переклад однієї мови на іншу спричиняє асиметричність оригіналу та перекладу. У зв'язку з цим, для перекладача постає проблема: як точніше відтворити особливості однієї мови, а саме – англійської, через засоби іншої – української [31; 33]. Розмовна лексика відрізняється чіткою національно-мовною та соціальною специфікою, яка особливо чітко простежуємо при порівнянні одиниць розмовної лексики в різних культурах [17], а тому під час перекладу розмовної лексики часто виникають труднощі, пов'язані із соціально-культурними нормами, які необхідно брати до уваги при її відтворенні у перекладі.

Варто також наголосити, що під час перекладу розмовної лексики йдеться не про переклад слів і словосполучень, узятих окремо, поза контекстом, а перш за все про вдалу передачу усього комплексу змісту і мовної форми перекладного матеріалу, його загальної функціонально-стилістичної відповідності.

З метою здійснення цього процесу, перекладач повинен володіти не тільки професійними навичками трансляції письмового та усного тексту, а екстралінгвістичними знаннями [47, с. 65]. Таким чином, щоб переклад був якісним, хороший перекладач має не лише зрозуміти сенс перекладного тексту, а й володіти фразеологічним багатством тієї мови, на яку здійснюється переклад.

Для розгляду способів перекладу пареміологічного фонду мови необхідно знати визначення деяких понять, що стосуються теорії перекладознавства. Перед початком перекладу, перекладач повинен обрати стратегію, за допомогою намагатиметься отримати бажаний результат. У практиці перекладу поняття «перекладацької стратегії» відоме давно. Під ним

розуміється порядок і суть дій перекладача при перекладі визначеного тексту. В таких випадках інколи застосовується поняття «дії перекладача» [39, с. 80].

Дії перекладача являють собою цілеспрямований процес передачі змісту та стилю тексту з однієї мови на іншу, що включає аналіз, переклад, редагування, а також уточнення, вибір необхідної стратегії та відповідальність за точність з метою забезпечення комунікації між носіями різних мов, в усній чи письмовій формі, згідно вимог законодавства.

На думку перекладачів, прислів'я та приказки англійської мови досить – важкі для перекладу. Труднощі перекладу фразеологізмів починаються з їх розпізнавання в тексті. Подвійне, а то й потрійне «дно» фразеологічної одиниці пояснюється багатоступінчатістю семіотичного процесу позначення, які співвідносяться з фразеологізмом. Наприклад, англійський вираз «*to come through with flying colours*» має безпосереднє значення «*пройти весь шлях під прапором, який розвивається*»; у той же час ця одиниця має стійке переосмислене значення («друге дно» фразеологізму) «успішно завершити справу», а в деяких ситуаціях може виражати також і ще більш зворушливо забарвлений зміст «показати характер, діяти з відкритим забралом» («третє дно») [34, с. 166].

Після того, як перекладач знайшов в тексті фразеологічну одиницю, він повинен спробувати знайти у мові перекладу її еквівалент або готову відповідність. Варто зазначити, що еквівалентом називають постійний рівнозначний відповідник [23, с. 77]. Я правило, він не залежить від контексту або його залежність є мінімальною.

Науковці, які займаються дослідженням пареміології виділяють поняття «пареміологічної еквівалентності», яка дозволяє знайти інтерпретацію для прислів'я в іншій мові, підібрати семантично-еквівалентний вираз. За допомогою електронних, білінгвальних і полілінгвальних пареміологічних словників можна швидко знайти необхідний еквівалент.

Грецькими науковцями О. Цакнакі, І. Міхаїлідіс і Т. Кіріакопулу створена програма, яка дозволяє розпізнавати пареміологічні вирази в перекладному тексті [33, с. 78]. В її основі лежить принцип еквівалентності пареміологічних одиниць. На думку авторів, програми, прислів'я є стійкими, неподільними поєднаннями, відповідно до цього, створення певної бази даних стане вирішенням проблеми їх автоматичного розпізнавання в тексті. Вчені виділяють наступну специфіку еквівалентності пареміологічних одиниць (схем. 2.1).

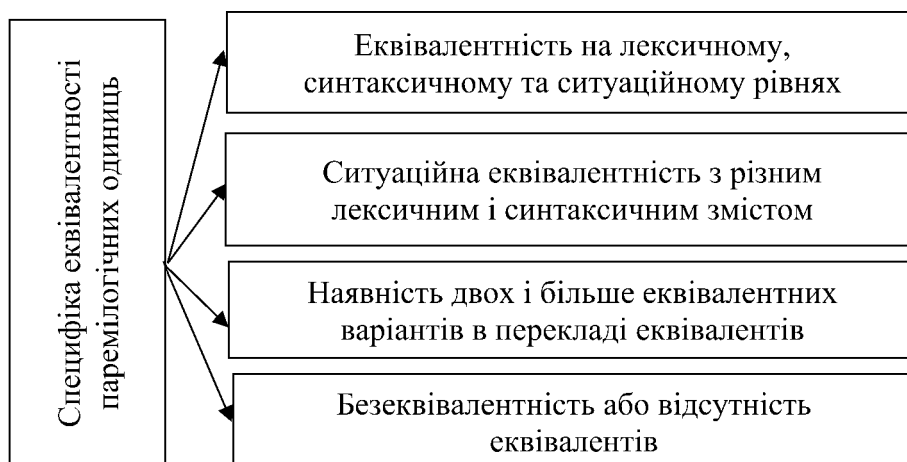

Схема 2.1. Специфіка еквівалентності пареміологічних одиниць

Джерело: побудовано автором на основі [33, с. 78]

Основними лексичними засобами в прислів'ях є повтори та зіставлення. У більшості випадків повтори виконують функцію посилення. При повторенні, лексичні одиниці, не стоять поруч: «*Handsome is as handsome does*» – «Гарна лише та людина, яка робить гарні вчинки»; «*Let bygones be bygones*» – «Що було, то минуло» [18].

Повтори та зіставлення можна поділити на дві групи:

1) антонімічні заставлення – зіставлення лексичних одиниць, які є антонімами і поза межами даного прислів'я («*He that is full of himself is very empty*» – «Той, хто сповнений себе – дуже порожній»);

2) зіставлення лексичних одиниць, які не є антонімами поза межами певного прислів'я («*Half a loaf is better than no bread*» – «*Півбуханця краще, ніж нічого*»).

Різноманітність компонентного складу прислів'їв зумовлює можливість їх структурно-семантичних модифікацій. У результаті цього закріплена мовними традиціями зовнішня форма, семантика, стилістичне забарвлення зазнають змін. Оцінний компонент у семантиці досліджуваного корпусу прислів'їв може мати і фіксований (позитивний/негативний), і амбівалентний (співіснування протилежних відносин або почуттів (наприклад таких, як любов і ненависть)) характер, що залежить від симпатій/емпатій – позиції мовця [29, с. 96]. Під впливом широкого контексту, оцінний потенціал, структура та семантика досліджуваних мовних одиниць можуть підсилюватися або навпаки зазнавати змін. Основні види модифікацій – семантичні (зміни змісту прислів'я при збереженні його вихідної форми) та структурно-семантичні модифікації, серед яких філологи виділяють розширення компонентного складу, дистанційне розміщення компонентів тощо.

Безумовно, в тих випадках, коли прислів'я представлено у скороченій формі або його сенс спотворений, автори вважають машинний переклад неможливим, вважаючи, що в такому випадку єдино вірною стратегією стане напіваавтоматизований переклад [58, с. 67].

Проте, при машинному перекладі з використанням автоматизованих програм розпізнавання, перекладач сам повинен бути залучений до цього процесу, оскільки при будь-якій зміні оригіналу, проблема пошуку еквівалента збільшується багаторазово. Отже, знаходження відповідності не є вирішенням проблеми перекладу пареміологічних одиниць.

Перекладач повинен брати безпосередню участь при здійсненні автоматизованого перекладу. Якщо оригінальний варіант прислів'я був спотворений або замінений, то у такому випадку, процес пошуку еквівалента

буде досить трудомістким, оскільки він має на увазі роботу з довідковою літературою та залучення фонових знань перекладача. Крім усього іншого, якщо компоненти пареміологічного виразу в подальшому обіграються, саме відповідність або «еквівалент» може стати перешкодою для перекладача. Поряд з цим, при виникненні труднощів з передачею багатозначних прислів'їв на іншу мову, перекладач може звернутися до дослівного перекладу [12, с. 43].

Проблема при перекладі може полягати в тому, що реалія мови, де з'явилась фразеологічна одиниця, може бути зовсім відсутня в мові перекладу (історична подія, відома людина, обряди, традиції, свята тощо). У разі виникнення таких ситуацій, відповідальність перекладача досить значна. Він має не тільки точно передати зміст фразеологічної одиниці, а ще й не втратити її «родзинку», тобто зберегти колорит фразеологічного виразу.

Визначимо основні труднощі під час перекладу англійських прислів'їв і приказок на українську мову (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні труднощі під час перекладу англійських прислів'їв і приказок на українську мову

№ п/п	Основні труднощі, їх зміст
1.	Специфічна концепція культури. Текст мови оригіналу може містити слово, яке є невідомим для культури країни мови перекладу
2.	Концепція мови оригіналу не лексикалізована в мові перекладу. Певна лексема мови оригіналу може виражати поняття, яке відоме іншим мовам, але не є лексикалізованим, наприклад, «телебачення»
3.	Лексична одиниця мови оригіналу є семантично складною. Вона може мати лише одну морфему, але при цьому бути семантично наповненою, наприклад, вигук «О!», який наповнений змістом відповідно до контексту
4.	Складові мови оригіналу й мови перекладу мають різницю у значеннях. Значення стійкого вислову в першій може мати під собою глибинне значення у той час, як мова оригіналу може не вважати того актуальним взагалі;
5.	Відсутність певного терміну (<i>huronut</i>) у мові перекладу, тому що кожна мова робить розмежування між цими словами саме в його конкретному середовищі.

Джерело: сформовано автором на основі [55, с. 108 – 109]

У додатку А подано загальний перелік основних труднощій під час перекладу англійських прислів'їв і приказок на українську мову, який, окрім

труднощій перекладу зазначених в табл. 2.1, включає відмінності у фізичній або міжособистісної перспективі та інші.

Вищеназвані особливості прислів'їв і приказок, які стосуються їх походження семантичного значення, граматико-синтаксичної структури ускладнюють процес перекладу й потребують детального аналізу та ретельної праці перекладача над текстами обох мов. Саме від урахування цих специфічних рис буде залежати вибір методів та прийомів перекладу, а також його якісна їх реалізація.

Отже, при перекладі прислів'їв та приказок перекладач повинен володіти не тільки професійними навичками трансляції письмового та усного тексту, а екстралінгвістичними знаннями. Таким чином, щоб переклад був якісним, хороший перекладач має не лише зрозуміти сенс перекладного тексту, а й володіти фразеологічним багатством тієї мови, на яку здійснюється переклад.

2.2. Лексико-граматичні трансформації при перекладі прислів'їв та приказок з англійської мови на українську

Проблема перекладу англійської розмовної лексики українською мовою та навпаки має низку важливих факторів, які повинні бути враховані перекладачем, а саме: під час вибору відповідника перекладачу слід керуватися необхідністю збереження прагматичного значення лексичної одиниці, що перекладається, тобто обов'язковим є пошук саме розмовного відповідника у мові перекладу, що далеко не завжди можливо [9, с. 134].

Перетворення, що відбуваються при перекладі розмовної лексики, мають назву «перекладацькі трансформації» [9; 33; 39]. Лексико-граматичні трансформації при перекладі англійських прислів'їв та приказок – це необхідні зміни лексичних та граматичних одиниць, які передають зміст, емоційність та

культурний контекст оригіналу, враховуючи при цьому відмінності мовних систем.

До лексико-граматичних перекладацьких трансформацій, що використовуються під час відтворення розмовної лексики перекладу прислів'їв та приказок на українську мову належать лексичні, граматичні, семантичні трансформації, зокрема: цілісне перетворення, компенсація, модуляція, антонімічний переклад, генералізація, конкретизація, заміна частин мови, а також використання еквівалентів чи аналогів [40]. Розглянемо більш детально їх основні види, суть та специфіку застосування (табл. 2.2).

Антонімічний переклад являє собою перекладацьку трансформацію, що полягає в заміні форми слова або словосполучення на протилежну (позитивної – на негативну й навпаки), при цьому зміст одиниці, що перекладається, залишається в основному подібним [33, с. 115]. Зокрема, антонімічний переклад використовують як засіб пояснення значення вигуків. Особливо, це стосується випадків, коли прямий переклад не передає емоційного забарвлення або ситуативного контексту. Таким чином, антонімічний переклад перекладі прислів'їв та приказок з англійської мови на українську сприяє уточненню інтенції мовця – пояснити, пом'якшити тон або передати негативну оцінку, закладену у висловлюванні.

Цілісне перетворення – це вид лексико-перекладацької трансформації, який передбачає вираження смислу сказаного однією мовою засобами іншої, які не являються ні словниковими, ані контекстуальними відповідниками окремих слів [33, с. 115]. Окрім цього, його застосування також передбачає заміну розмовного словосполучення описовим словом. Перекладачі вдаються до цілісного перетворення здебільшого під час передачі сленгу або жаргонної лексики, що є специфічною для кожної культури [22].

Отже, цілісне перетворення застосовують при відтворенні українською мовою англійської розмовної лексики здебільшого під час перекладу сленгу, жаргону, фразових дієслів та лайки, коли в українській мові відсутній їхній

відповідник або ж переклад відповідником є недоцільним з погляду прагматики тексту.

Таблиця 2.2

Лексико-граматичні трансформації при перекладі прислів'їв та приказок з англійської мови на рідну

Назва	Їх суть	Основні типи	Їх зміст
Лексичні	Заміна слів, конкретизація, генералізація	Генералізація	Звуження або розширення значення слова (наприклад, « <i>bird</i> » (загальне) в українській може стати « <i>горобець</i> », « <i>синиця</i> »).
		Модуляція (смысловий розвиток)	Заміна слова на інше, логічно пов'язане з оригіналом, проте з іншим відтінком (наприклад, «холодне серце» може стати «безсердечний»).
		Конкретизація	Заміна загального поняття на більш конкретне з українським контекстом.
		Конверсія / Заміна частин мови	Зміна граматичної категорії (наприклад, дієслово на іменник).
		Антонімічний переклад	Переклад заперечної конструкції позитивною або навпаки (наприклад, «not bad» – «добре»).
Грамматичні	Заміна пасивних конструкцій активними (або навпаки)	Членування або об'єднання речень	Розбиття складних речень на більш простіші або навпаки.
		Заміна пасивних конструкцій активними (і навпаки)	Являється досить доречним для української мови (наприклад, «The book was written by him» – «Він написав книгу»).
		Додавання або вилучення елементів	Впровадження чи пропуск слів для ясності.
Використання еквівалентів або аналогів	З метою збереження змісту, стилю та образності		

Компенсацією при перекладі вважають заміну непередаваного елемента мови оригіналу будь-яким іншим засобом, який передає ту ж саму інформацію, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі [38]. Компенсація у більшості випадків спостерігаємо, коли одиниця розмовної лексики, що використовується у тексті оригіналу, передається одиницею

загальнолітературної мови. Таким чином, до компенсації звертаємося у разі неможливості передачі розмовної лексики при перекладі її відповідником.

Прямий переклад іноді буває вдалим, тому часто застосовують трансформації додавання, вилучення та перестановки для досягнення адекватності в українській мові.

Л. Тишаківа дає невтішну оцінку багатьом семантичним особливостям прислів'їв [47]. Наприклад: «*One law for the rich, and another for the poor*» – «Для бідних один закон, а для багатих інший»; «*A thief passes for a gentleman when stealing has made him rich*» – «Злодій сходить за джентльмена, коли стає багатим» та ін.; засуджується війна: «*War is the sport of kings*» – «Війна-забава королів», тобто війна потрібна королям, а не народу; висміюються дурні: «*Fools rush in where angels fear to tread*» – «Дурні поспішають туди, куди ангели і ступити бояться»; критикуються ледарі: «*Idleness is the root of all evil*» – «Бездіяльність – корінь усього зла».

Більшість прислів'їв вчать ощадливості та працьовитості: «*Take care of the penny, and the pounds will take care of themselves*» – «Бережи пенні, а фунти самі себе збережуть» – «Копійка карбованець береже». Багато прислів'їв містять позитивну оцінку: «*A great ship asks deep waters*» – «Великому кораблеві – велике плавання»; «*Brevity is the soul of wit*» – «Стислість – душа розуму» [47].

Значення прислів'їв може бути як цілком, так і частково переосмисленим. Прислів'я з метафоричним значенням одного компонента: «*Calamity is a man's true touchstone*» – «Людина пізнається в лиху годину». У сучасній англійській мові мається значна кількість прислів'їв мають компаративне значення: «*Blood is thicker than water*» – «Кров не вода»; «*A miss is as good as a mile*» – «Мало-мало не вважається», «Якщо вже схибив, то байдуже наскільки». Антропоцентризм досить давно є предметом фразеологічних досліджень. Переважно йому приписують функціональну

природу, розуміючи антропоцентризм як спрямованість фразеологічних одиниць на позначення світу людини.

Розглянемо атропоцентричні чинники фразеологічного значення, які не залежать від семантичної функції фразеологічних одиниць.

На думку О. Забуранної, класифікувати мовні афоризми треба за антропоцентричним принципом. Відповідно цього принципу, основним стрижнем класифікації виступає *HOMO SAPIENS* [15]. У кожному конкретному випадку зіставлення йдуть як би на другий план, поступаючись місцем людині як носієві конкретної мови та культури.

Зазначені вище прислів'я і приказки умовно розподіляються на наступні групи: людина і її відчуття навколишнього природного середовища; людина і її відношення до їжі, яку вона споживає; людина і її відношення до проведення свого вільного часу; людина і її розуміння життєвих цінностей; людина і її відношення до навколишнього тваринного світу. Слід зазначити, що ми аналізуємо не просто різні в компонентному складі афоризми, наприклад пари: «*The burnt child dreads the fire*» – «Згоріла дитина боїться вогню» та український еквівалент «*Обпікши на молоці, будеш думи і на воду*», а й такі з них, що у тому або іншому ступені відзначені національно-культурним компонентом [18].

Розглянемо конкретні приклади за кожним пунктом зазначеної класифікації. Перша група прислів'їв та приказок пов'язана з місцезнаходженням Великобританії – острівної держави, омиваної, як відомо, Північним, Ірландським морями й Атлантичним океаном [47]. Звісно, залежність від капризів цих водних стихій не могла не відбитися в афористичних одиницях англійської мови, що розповідають про важку і небезпечну роботу трудівників моря, «які радили», як поступати в тій або іншій важкій ситуації, на що звернути увагу перед виходом у плавання і тощо. Це приказки: «*Any port in storm*» – «У біді всякий вихід годиться»; «*As the days grew longer, the storms are stronger*» – «Далі в ліс, більше хмизу»; «*While it is*

fine weather mend your sail» – «Роби все вчасно»; «Готуй літом сани, а зимою возу» [18].

Прислів'я англійської мови відтворюються в оригінальній формі за рахунок специфічних патернів поверхової структури та їх модифікацій. Останні детермінуються семантичними й прагматичними факторами мовного та мовленнєвого модусів. Прагматичні інтенції об'єктивують емотивність й експресивність досліджуваного малого жанру. Мовленнєві акти при цьому відбуваються в царині тріади адресанта, тексту та адресата (реципієнта).

Отже, з позицій трансформаційного підходу до перекладу, переклад прислів'їв та приказок з англійської мови на українську відбувається шляхом застосування перекладацьких трансформацій – перетворень на лексико-граматичному рівні мови, що передбачає антонімічний переклад, цілісне перетворення та компенсацію.

2.3. Засоби перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську

Відтворення лексики у перекладі має на меті передачу не лише стилістичного забарвлення та значення лексичної одиниці, але й її прагматичних і соціально-культурних характеристик. Все це і визначає ступінь адекватності перекладу. Найбільш оптимальним способом перекладу одиниць розмовної лексики є підбір функціонального аналогу, що забезпечує стилістичну відповідність.

Для перекладу англійських прислів'їв та приказок українською мовою виділяють чотири основних модуси: за допомогою вибору близьких еквівалентів, повних (абсолютних) еквівалентів, приблизних аналогів та справжніх аналогів [43, с. 232].

Вибір стратегії перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську залежить від контексту, стилю тексту, культурних особливостей і мети перекладу. Для публіцистики та художніх творів важлива образність, тоді як для наукових текстів – точність змісту. Філологи наголошують, що неправильною є думка, що один метод є універсальним.

Чимало вчених вивчали різні можливі способи перекладу прислів'їв. За словами Бейкера, для перекладу ідіом або прислів'їв, перекладач може вибрати одну з чотирьох стратегій [55, с. 98]. Розглянемо ці стратегії більш детально.

Суть першої стратегії полягає у тому, щоб вибрати з мови перекладу стійке висловлювання, яке відповідає формі та значенню паремії мови оригіналу. У даному випадку, перекладач використовує ідіоматичне висловлювання мови перекладу, яке складається зі значення і лексичного наповнення, що є подібними до мови оригіналу. Наприклад, прислів'я «*Beware of a silent dog and still water*» українською мовою можна перекласти наступними способами: «*У тихому болоті чорти водяться*», або «*Тиха вода греблю (береги) рве*» [55, с. 98].

Друга стратегія має на меті знаходження в арсеналі ідіом і стійких висловлювань мови перекладу тієї мовної одиниці, що має однакове семантичне значення й ідейно-функціональну мету. Проте, на відмінну від мови оригіналу, лексичну структуру.

Третій метод стратегії перекладу прислів'їв з англійської мови на українську полягає у застосуванні парафрази. Він використовується у випадку, якщо у мові перекладу відсутній еквівалент тексту мови оригіналу, або якщо стилістика тексту перекладу відрізняється від необхідного зразка. Наприклад, англійська приказка «*Barkis is willing*» перекладається як «*Баркіс не проти*» [55, с. 98].

Використанням методу пропущення (Non-idiomatic translation) характеризується четверта стратегія. Її основна суть полягає в тому, що

перекладач повністю видаляє частину тексту прислів'я, адже у мові перекладу немає еквівалентної або близької до значення мовної конструкції. Зазначений метод перекладу використовується у випадках, коли перекладач працює зі специфічними видами текстів.

Дехто з науковців наголошує на тому, що іноді доцільно не перекладати певні слова або фрази з мови оригіналу на мову перекладу. З метою збереження автентичного змісту постає необхідність у використанні більше ніж однієї стратегії, оскільки «у багатьох випадках соціальне підґрунтя, яке лежить в основі мови оригіналу, вимагатиме не буквального перекладу, а адаптації, пояснення або перефразування» [58, с. 129].

Основні засоби перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську включають повний еквівалент, частковий чи описовий переклад, калькування та створення «псевдоприслів'їв». Розглянемо основні засоби перекладу більш детально (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Основні засоби та стратегії перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську

№ п/п	Основні засоби	Зміст стратегії перекладу
1.	Повний еквівалент	Знайдення українського прислів'я, яке має точно такий самий зміст і часто схожий образ (наприклад, « <i>The grass is always greener on the other side of the hill</i> » – «Всюди добре, де нас нема»).
2.	Частковий еквівалент (аналог)	Використання українського прислів'я зі схожим, але не ідентичним змістом, коли повний еквівалент відсутній (наприклад, « <i>Actions speak louder than words</i> » – «Людина красна не словами, а добрими справами»).
3.	Описовий переклад	Передача лише змісту прислів'я, якщо жоден еквівалент чи аналог не підходить (наприклад, « <i>You can't have your cake and eat it too</i> » – «Любиш кататися, люби і санчата возити» або просто «Не можна мати все одразу»).
4.	Калькування (дослівний переклад)	Рідко використовується, оскільки може звучати неприродно, але іноді можливий (наприклад, « <i>No news is good news</i> » – «Відсутність новин - хороша новина»).
5.	Створення «псевдоприслів'їв»	Створення нового вислову, який імітуватиме форму прислів'я, з метою передачі специфічних культурних реалій, що не мають аналогів.

Еквівалентний переклад являє собою знаходження ідентичного за змістом українського прислів'я. Наприклад: «*Don't judge a book by its cover*» – «*Зустрічають по одягу, проводжають по розуму*», аналог (схожий, але не ідентичний, як «*Strike while the iron is hot*» – «*Всьому свій час*»), описовий переклад (передача змісту без збереження форми) та калькування (дослівний переклад, хоча це рідкість), а також можуть створювати «псевдоприслів'я» з метою передачі етноспецифічних висловів без прямих відповідників [67].

Найпоширенішим та найпростішим методом перекладу вважається калькування або дослівний переклад належить до «безеквівалентних способів перекладу» [58, с. 182]. Як правило, прислів'я відтворюється словосполученням, що майже дослівно передає текст оригіналу. Збереження образності при використанні такого способу є важливим аспектом, оскільки це дає зрозуміти, що перед ним саме фразеологічна одиниця, стійкий вислів.

Наприклад: «*A man is a wolf to man*» – «*Людина людині вовк*»; «*At home, even the walls help*» – «*Вдома і стіни допомагають*»; «*Remember, that caution is the parent of safety*». – «*Пам'ятай, що обачність – мати безпеки*» [58, с. 36]. Зазначене прислів'я ілюструє переклад на зразок українського прислів'я повторення – мати навчання, висловлюючи при цьому директивну функцію, що реалізовується у вигляді поради: «*He needs a long spoon that sups with the devil*». – «*Тому, хто зібрався вечеряти з дияволом, потрібна довша ложка*». Калькування допомагає висловити значення прислів'я більш яскравіше: людині потрібно бути особливо уважним і обережним, якщо він відчуває, що йому загрожує небезпека. При використанні іншого прийому, ймовірно, був би загублений яскравий образ, що лежить в основі прислів'я: «*But, Harry, do not kick a gift horse in the mouth*» [54, с. 20] – «*Тільки, Гаррі, не бий дарованого коня в зуби*».

Псевдоприслів'я створюються у тих випадках, коли існуючий український відповідник не підходить, а повний еквівалент відсутній, шляхом імітації форми прислів'їв. У такому випадку втрачається образність прислів'я

мови оригіналу, його стилістичні характеристики [46, с. 235]. Наприклад: «*No man is an island*» можна передати як «Жодна людина – не острів», що є калькою, або адаптувати як «Людина сама по собі не живе». Це допомагає зберегти колорит оригіналу, не жертвуючи розумінням.

Розглянемо приклади перекладу англійських прислів'їв та приказок за допомогою пошуку еквіваленту українською мовою (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Приклади перекладу англійських прислів'їв та приказок за допомогою пошуку еквіваленту українською мовою

Англомовні прислів'я	Переклад українською мовою
«It is never too late to learn»	<i>Вчитись ніколи не пізно</i>
«A friend in need is a friend indeed»	<i>Друзі пізнаються в біді</i>
«Breaking is not making»	<i>Руйнувати – не будувати</i>
«Strike while the iron is hot»	<i>Куй залізо, доки гаряче</i>
«Money can't buy happiness»	<i>За гроші щастя не купиш</i>
«Don't change horses in midstream»	<i>На переправі коней не міняють</i>
«Like father, like son»	<i>Який батько, такий і син</i>
«There is no smoke without fire»	<i>Немає диму без вогню</i>
«Two heads are better than one»	<i>Одна голова добре, а дві краще</i>

Джерело: [18]

Основний зміст прислів'я повинен бути збережений, але певні трансформації на образному рівні все ж можуть бути використані. При використанні цього способу перекладач майже дослівно передає текст прислів'я мови оригіналу, вносячи незначні зміни в переклад з метою досягнення його схожості на повноцінний еквівалент, тобто трансформуючи його в псевдовідповідник [46, с. 235]. Наприклад: «*No news is good news*» – «Відсутність новин – хороша новина». «*But 'third time pays for all' as my father used to say, and somehow I don't think I shall refuse*» – «Проте, як казав мій батько, удача трійцю любить. У всякому випадку, я не маю наміру відмовлятися» [46, с. 235].

Думка про доцільність використання лише одного методу перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на рідну є неправильним. Перекладач зможе досягти бажаного результату лише у разі майстерного

поєднання та доречного застосування наведених методів на практиці. На думку В. Сіліманової, з метою досягнення автентичності та адекватності перекладу слід враховувати низку факторів та орієнтуватися на досягнення, так званої золотієї середини між збереженням національної забарвленості та не надлишковою локалізацією прислів'я [50, с. 181].

Окрім цього, у процесі перекладу пареміологічних одиниць нерідко виникає проблема неможливості якісної передачі їх національно-стилістичних характеристик та експресивності. У зв'язку з цим, завданням перекладача є створити або знайти прислів'я, яке, за всіма головними аспектами, буде максимально наближене до оригіналу. Збереження прагматичної функції прислів'я залишається найголовнішим при перекладі.

Безперечно складність під час перекладу викликає національно-культурне забарвлення фразеологізмів, так званий «ідіоетнічний компонент» їх значення, у разі відтворення якого може не збігатися лексичний склад, структура, образи вихідних і цільових фразеологічних одиниць [46, с. 235].

До основних принципів перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську належать: збереження дидактичної функції, виділення і відтворення головної ідеї та мети, врахування важливості контексту та лінгвосоціокультурних особливостей, використання сталих фраз (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Основні принципи перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську

№ п/п	Назва принципу, його суть
1.	Збереження дидактичної функції
2.	Виділення і відтворення головної ідеї та мети
3.	Врахування важливості контексту
4.	Врахування лінгвосоціокультурних особливостей
5.	Використання сталих (загальновідомих) фраз (при нееквівалентному перекладі)
6.	Збереження емоціональної експресивності (по можливості)
7.	«Компроміс» між етнонаціональною забарвленістю та надлишковою локалізацією
8.	Використання художньо-стилістичних засобів (за потреби)

Джерело: сформовано автором

Лінгвісти з Канади Ж.-П. Віне і Ж. Дарбельне [64, с. 38] наголошують, що в окремих лінгвістичних одиницях, таких як прислів'я та приказки, пріоритетними категоріями для роботи перекладача являється «сенс» або «значення». Це означає, що ці фразеологічні одиниці не обов'язково повинні відповідати стилістичним або структурним компонентам мови оригіналу. Метою є передача необхідного семантичного та ідейного значення пареміологічної одиниці. Саме це явище науковці називають «рівноцінністю» під час перекладу стійких мовних одиниць.

На думку Ніди [61, с. 14]: «Прислів'я є особливими метафоричними виразами, й перекладач повинен знати необхідні поняття в обох мовах – оригіналу й перекладу. Це означає, що слід мати на увазі їх подібні риси та відмінності». Таким чином, певні прислів'я і приказки можуть існувати як у мові оригіналу, так і в мові перекладу. Проте, значення їх будуть різні. Окрім цього, це може означати, що оригінальний варіант паремії може мати відповідник умові перекладу з аналогічною формально-граматичною структурою.

Аби подолати вищеназвані труднощі й правильно здійснити переклад і якомога точніше інтерпретувати прислів'я та приказку, слід спочатку визначити, чи використовується така стійка одиниця в українській мові і чи відповідає вона значенню паремії, що перекладається. Якщо ж прямих аналогів немає, необхідно знайти й підібрати такі еквіваленти, які будуть відрізнятися тільки морфологічним складом. При відсутності таких, слід шукати слова, які за забарвленням і значенням збігаються із компонентним складом тексту оригіналу [55, с. 109 – 110]. Тільки після того, як перекладач переконається, що жоден із цих методів перекладу не є дієвим для конкретної пареміологічної одиниці, він може послуговуватися такими варіантами перекладу, які будуть відповідати оригіналу за значенням, але повністю відрізнятиметься своєю структурно-граматичною оформленістю.

Отже, переклад прислів'їв та приказок завжди був нелегким завданням. Якщо викладач не володіє лінгвосоціокультурними компетентностями повною мірою, досягти адекватності перекладу досить складно. При перекладу прислів'їв та приказок, перекладачі завжди повинні враховувати особливості побуту, культури, історії і навіть географічного положення тощо. Завданням перекладача є створити або знайти прислів'я, яке було б максимально близьким до оригіналу за всіма головними аспектами.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз основних особливостей перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську, який дозволив визначити основні методи, стратегії, засоби перекладу та лексико-граматичні трансформації.

Визначено, що прислів'я та приказки в англійській мові є досить важкими для перекладу. Перекладач має вміти розпізнати їх серед іншого тексту, щоб знайти відповідний еквівалент, а не буквальный зміст, що може призвести до абсурду, підкреслюючи культурну специфіку мови. Швидко знайти інтерпретацію для прислів'я в іншій мові, підібрати семантично-еквівалентний вираз дозволяє пареміологічна еквівалентність. За допомогою електронних, білінгвальних і полілінгвальних пареміологічних словників можна швидко обрати необхідний еквівалент.

В дослідженні з'ясовані та обґрунтовані основні труднощі перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську, які розпочинаються з розпізнавання перекладачем фразеологізмів в тексті. Окрім цього, труднощами в перекладі являється специфічна концепція культури англійської мови, різниця у значеннях складових мови оригіналу й мови перекладу, відмінності у фізичній або міжособистісної перспективі та в експресивному значенні.

Встановлено, що переклад прислів'їв та приказок з англійської мови на українську відбувається шляхом застосування перекладацьких трансформацій – перетворень на лексико-граматичному рівні мови, який передбачає антонімічний переклад, цілісне перетворення, компенсацію, конкретизацію та генералізацію.

Визначені основні стратегії перекладу ідіом або прислів'їв з англійської мови на українську. Перекладач може вибрати одну з чотирьох. Вибір стратегії перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську залежить від контексту, стилю тексту, культурних особливостей і мети перекладу.

З'ясовані основні засоби перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську, на до яких належать повний або частковий еквівалент, описовий або дослівний (калькулювання) переклад та створення «псевдоприслів'їв». Найпоширенішим та найпростішим методом перекладу вважається калькування або дослівний переклад. Вибір стратегії перекладу залежить від контексту, стилю тексту, культурних особливостей і мети перекладу.

Визначені основні принципи перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську: збереження дидактичної функції, виділення і відтворення головної ідеї та мети, врахування важливості контексту, по можливості збереження емоціональної експресивності.

ВИСНОВКИ

У даній кваліфікаційній роботі магістра охарактеризовано структурно-семантичні ознаки прислів'їв і приказок англійської мови, а також досліджено семантику фразеологізмів англійської мови з точки зору відображення у них національної своєрідності народу носія.

Обґрунтовано ключову роль фразеології як розділу мовознавства, основним об'єктом вивчення якої виступає сукупність фразеологічних одиниць (фразеологізмів). Встановлено, що фразеологія включає ідіоми, порівняння, крилаті вислови, прислів'я, приказки та афоризми та допомагає розуміти мову в контексті її історії та культури, сприяючи при цьому посиленню комунікацій. З'ясовані ключові особливості фразеологізмів: сполучення кількох слів, при цілісному їх значенні, стійкість граматичних категорій, образність, переносне значення слів, автоматичність використання, стабільність компонентного складу, багатоконпонентний характер. Визначені їх класифікаційні основні класифікаційні ознаки в англійській мові: прості фразеологічні, фразеологічні єдності та ідіоми.

Визначено сутність понять «прислів'я» та «приказка», їх основні властивості, історію вивчення, спільні та відмінні риси, основні функції. Прислів'я та приказки виступають в якості стійких висловів, що відображені у формі синтаксично завершених речень, породжуючись усною народною творчістю чи запозичені з літературних джерел, внаслідок чого втрачається зв'язок з останніми.

Доведено, що досліджувані поняття є важливою складовою фольклору усіх народів світу, які створювалися та передавалися протягом багатьох століть. Вони виникають не лише для опису світових явищ, але й для його інтерпретації, оцінки, вираження суб'єктивного ставлення та живуть в народній мові століттями та супроводжують людей з давніх часів. У короткій, влучній і образній формі вони відображають життя, історію, закарбовують

події. Основні функції досліджуваних понять полягають у залученні уваги адресата, виділенні комунікативно значущих елементів мови та компресії інформації.

Обґрунтовані основні причини появи прислів'їв та приказок – прагнення людей у коротких словесних формах фіксувати свій світогляд, моральні цінності, побут тощо. З'ясовані основні джерела їх появи: колективний розум народу, цитати великих науковців, Біблія, запозичення з інших мов тощо. Встановлено, що основним фондом досліджуваних понять являється корінна народна творчість, яка відображає прадавній досвід та національну культуру.

Визначені та проаналізовані спільні та відмінні риси прислів'їв та приказок. Встановлено, що їх спільними рисами є належність до творів малих жанрів, контекст цілісної одиниці, короткий вислів, наявність в тексті мудрості, цікавої або аксіоматичної думки, результатів спостереження. Окреслені їх відмінні риси, які полягають в частині змісту, наявності закінченості думки, результатів дослідження тощо.

Визначені основні типи прислів'їв, відповідно до їх семантичного значення: прислів'я, що виражають загальне ставлення до життя і законів, якими керується людство, етнічні прислів'я, жартівливі прислів'я, прислів'я, які виражають систему цінностей та загальну істину.

Доведено, що англійським пареміям притаманні наступні властивості: лаконічність, глибока змістова наповненість, структурно-композиційна завершеність, наповненість багатьма художніми засобами, ритмомелодійність, символічність і метафоричність. Встановлено, що прислів'я та приказки англійської мови досить важкі для перекладу, а основні труднощі розпочинаються з розпізнавання перекладачем фразеологізмів в тексті. При дослівному перекладі їх зміст часто губиться.

З'ясовано, що переклад прислів'їв і приказок, підбір його оптимального методу залежить від етимологічних, лексикосемантичних і структурних особливостей тексту оригіналу. Окрім того, простежено зв'язок між пареміями

та історико-культурними умовами розвитку англійського народу, що свідчить про відображення у них національної свідомості та звичаїв етносу, які формувалися протягом багатьох сотень років.

Розглянуто диференціацію підходів до перекладу англійських паремій і здійснено порівняльний аналіз англійських й українських прислів'їв та приказок, враховуючи перекладацький аспект. Встановлено, що з метою їх перекладу виділяють чотири основних модуси: за допомогою вибору близьких еквівалентів, повних (абсолютних) еквівалентів, приблизних аналогів та справжніх аналогів. Встановлено, що трапляються випадки, коли мова перекладу не має адекватних відповідників, а скористатися калькуванням неможливо. Тоді перекладач повинен скористатися описовим способом. Таким чином, він переказує прислів'я мовою перекладу, пояснюючи його.

З'ясовано, що відтворення англомовних прислів'їв переважно здійснюється в оригінальній формі, що супроводжується використанням особливих патернів поверхневих структур та їх модифікацій. Детермінування останніх має місце за умови наявності цілої низки семантичних та прагматичних факторів мовленнєвого модусу.

Визначено, що переклад англійських прислів'їв та приказок українською мовою здійснюється шляхом використання спеціальних методів. Серед них нами виділено наступні: використання повного відповідника (еквівалента), часткових відповідників, псевдо дослівних відповідників. При цьому встановлено, що у процесі перекладу такої категорії прислів'їв та приказок є недоцільним використання дослівного перекладу.

В дослідженні визначені основні принципи перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську: збереження дидактичної функції, виділення та відтворення головної ідеї, мети, врахування важливості контексту, збереження емоціональної експресивності (по можливості), врахування важливості контексту та лінгвосоціокультурних особливостей, використання сталих (загальновідомих) фраз.

Охарактеризовані основні засоби перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на українську включають повний еквівалент, частковий, описовий переклад, калькулювання та створення «псевдоприслів'їв». Для прикладу, створення «псевдоприслів'їв» являють собою створення нового вислову, який імітуватиме форму прислів'я, з метою передачі специфічних культурних реалій, що не мають аналогів.

Окреслено основні труднощі інтерпретації паремій із тексту оригіналу в текст перекладу, до яких віднесено: відсутність подвійного заперечення в англійській мові, дотримання сталого порядку слів у мові оригіналу, омонімія і використання багатозначних слів, а також етнокультурні особливості, риси яких не демонструються у мові перекладу.

Комплексний характер роботи розширює поле для досліджень проблеми вживання та перекладу англійських прислів'їв і приказок, а також може стати у пригоді при створенні підґрунтя подальшій науково-дослідній розробці даної проблематики. Обробка отриманих даних допоможе перекладачеві в майбутньому швидше та ефективніше здійснювати інтерпретацію текстів мовою оригіналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології. Харків: Вища школа. 2003. 134 с.
2. Баран Я., Зимомря М. Теоретичні основи фразеології: *навчальний посібник*. Ужгород. 2014.
3. Бачинська Н. Я. Лінгвістичні особливості англійських фольклорних текстів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*, 2015 № 18. Том 2. С. 11 – 14. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v18/part_2/5.pdf (дата звернення: 14.09.2025).
4. Бехта І. А., Матвієнків І. С. Структурно-семантичні типи фразеологізмів в англійськомовному художньому прозоровому тексті. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020, № 2. Том 31 (70). Ч. 2. С. 22 – 28. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_2/7.pdf (дата звернення: 04.09.2025).
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Упоряд. та гол. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь : Перун, 2016. 1736 с.
6. Гамзюк М. Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць. Київ: КДЛУ, 2014. 256 с.
7. Гаврилова В. В. Теоретичні засади вивчення паремій. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*, 2015. Випуск VII. С. 11 – 20. URL: <https://philology.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/4-1.pdf> (дата звернення: 12.10.2025).
8. Горбатюк Л. М. Прислів'я та приказки як поширений вид усної народної творчості (на матеріалах англійської мови). *Збірник матеріалів XII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Романо-германські мови в сучасному міжкультурному просторі»* (20 квітня 2023 року, Полтава) / за заг. ред.

Л. В. Шаповалової; Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Полтава: Видавництво ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2023. С. 19 – 22.

9. Гудманян А. Г., Гонта І. А. Проблема словотвору та перекладу українського та американського сленгу. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 2010. № 13 (200). С. 129 – 137.

10. Демський М.Т. Приказка. Українська мова: енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. Київ : Українська енциклопедія, 2014. С. 524.

11. Дмитренко В. А. Григор'єва Л. М. Деякі типологічні риси текстів малих форм фольклору з комічними елементами. *Проблеми семантики слова, речення та тексту* : збірник наук. статей. Київ: Вид. центр КДЛУ, 2014. Вип. 4. С. 83 – 90.

12. Дмитренко М. Крилата енциклопедія українського народу. *Українська мова та література*, 2012. Ч.3. С. 4 – 10.

13. Енциклопедія сучасної України : електрон. версія. URL: <https://esu.com.ua/> (дата звернення: 16.10.2025)..

14. Жигжитова Л. М. Спільні риси та відмінності в українських та романно-германських прислів'ях та приказках. *Науковий часопис НПУ імені Н. П. Драгоманова. Серія Педагогічні науки: реалії та перспективи*, 2019. Випуск 66. С. 66 – 69. URL: <https://www.chasopys.ps.npu.kiev.ua/archive/66-2019/18.pdf> (дата звернення: 26.10.2025).

15. Забуранна О. В. Антропоцентризм у сфері фразеологічного значення. *Мовознавство*, 2013. № 1. С. 11.

16. Забуранна О. В. Антропоцентризм у сфері фразеологічного значення. *Мовознавство*, 2013. № 1. С. 13 – 18.

17. Збирання та дослідження прислів'їв та приказок. URL: <https://studfile.net/preview/2041175/page:109/> (дата звернення: 02.11.2025).

18. Климочко І. Англійські прислів'я та їх еквіваленти в англійській мові. URL: <https://greenforest.com.ua/journal/read/anglijski-prislivya-ta-ih-ekvivalenti-v-ukrainskij-movi> (дата звернення: 21.09.2025).

19. Ковальська Н.А. Ономастичний простір паремій. Мова і культура : наукове видання. Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2015. Вип. 8. Т. III. Ч. 2. Лінгвокультурологічна інтерпретація тексту. Теорія і практика перекладу. С. 108 – 113. URL: <https://bit.ly/2VJR0G9> (дата звернення: 04.10.2025).

20. Колоїз Ж. В. Українська пареміологія : навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл. Кривий Ріг : ТО «Центр-Принт», 2012. 349 с.

21. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : *підручник*. Вінниця : Нова Книга, 2013. 448 с.

22. Костенко Г. М. Англomовні прислів'я та як засоби вираження культурної ідентичності. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Випуск 2 (209). С. 189 – 194. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzs_2024_2_30 (дата звернення: 03.11.2025).

23. Коцюба З. Г. Лінгвістичні аспекти дослідження прислів'їв і приказок. *Лінгвістичні студії : збірник наукових праць*. Донецьк : ДонНУ, 2012. № 24. С. 74 – 79.

24. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість : *підручник*. 3-тє вид., стереотип. Київ : Знання-Прес, 2015. 591 с.

25. Лебеденко Ю. М. Прислів'я та приказки: номінація складова контексту чи мікротексту. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/7715/1/279-285.pdf> . (дата звернення: 04.09.2025).

26. Мамчич І. П. Структурно-семантичні особливості українських паремій з топономастичним компонентом. *Збірник наукових праць «Нова філологія»*, 2021. № 84. С. 158 – 164. URL:

<https://novafilolohiia.zp.ua/index.php/new-philology/article/view/674/641> (дата звернення: 16.09.2025).

27. Марущенко Ю. Структурно-семантичні особливості паремій в англійській мові. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5973c141-3be6-4feb-9af9-fa4d6ac16fcd/content> (дата звернення: 24.12.2025).

28. Мишко С. А. Лінгвокраїнознавчий аспект у вивченні іноземної мови як чинник розвиваючого навчання. Київ : Вища школа, 2012. 153 с.

29. Овсянко О. Глобальна структура англійських прислів'їв: типологічні аспекти. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. РОЗДІЛ II. Граматична й лексична семантика*, 2015. № 3. С. 93 – 98. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/7699/1/19.pdf> (дата звернення: 13.11.2025).

30. Омеляненко О. В. Українські фразеологізми з компонентами-соматизмами як засоби вербалізації танатологічної семантики. *Лінгвістичні дослідження*, 2013. Вип. 36. С. 44 – 51. URL: <https://bit.ly/3kdpTgf> (дата звернення: 13.09.2025).

31. Онушканич І. В., Шторгин М. В. Сленг як перекладознавча категорія: поняття, етимологія, способи перекладу. *Вісник Житомирського державного університету*, 2014. № 3 (75). С. 296 – 300.

32. Остроужко В. Б., Слепченко Л. С. Прислів'я та приказки як джерело країзнавчої інформації. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/c7786d7b-843c-460e-a8bb-ebec7d4e1d6f/content> (дата звернення: 14.10.2025).

33. Павлова Т. Н. Проблеми перекладу сленгізмів. URL: http://www.rusnauka.com/27_NNM_2009/Philologia/52780.doc.htm (дата звернення: 16.10.2025).

34. Пазяк М. М. Українські прислів'я та приказки: проблеми пареміології та пареміографії. Київ : Наук. думка, 2004. 203 с.

35. Панченко К. І. Лінгвістичні особливості текстів малої форми. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. Вип. 38. Острог, 2013. С. 213 – 214.

36. Піхтовнікова Л. С. Тексти малих форм: Лінгвостилістична інтерпретація; Дидактизація; Переклад : *монографія*. Маріуполь : ПДТУ, 2017. Ч. 1. 160 с.

37. Попсуй А. В. Особливості перекладу приказок та прислів'їв з іноземної мови на українську мов. Полілог культур: освітній і культурологічний аспекти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих науковців (25 березня 2014 р.). Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2014. С. 25-26. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/6014/1/%D0%9E%D1%81%.pdf> (дата звернення: 16.09.2025).

38. Прохоренко Т.О., Сухачова Н. С. Ти англійських прислів'їв та їх семантичні особливості. *Наука і молодь у XXI сторіччі : збірник тез доповідей Всеукраїнської молодіжної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Полтава, 30 листопада 2022 року). Полтава : ПУЕТ, 2022. С. 95 – 97. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/12703/3/%D0%A2%D0%98%D0%9F%D0%98%20.pdf> (дата звернення: 19.12.2025).

39. Руда А. В. Лексико-граматичні трансформації під час перекладу розмовної лексики англomовного кінодискусу. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*, 2020. № 7. С. 77 – 81. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/philology/article/view/1823/1739> (дата звернення: 06.09.2025).

40. Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій : *монографія*. Київ: Нова філологія, 2012. 244 с.

41. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : *термінологічна енциклопедія*. Полтава : Довкілля-К, 2016. 716 с.
42. Скарби української народної мудрості: прислів'я та приказки. URL: <https://museum.lib.kherson.ua/skarbi-ukrainskoi-narodnoi-mudrosti-prislivya-ta-prikazki.htm> (дата звернення: 17.09.2025).
43. Сливка Л. З. Особливості та труднощі перекладу сучасних англійських прислів'їв і приказок. *Закарпатські філологічні студії*, Випуск 29. Том 2. С. 231 – 237. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3adaff6c-0bbb-4a76-b9f9-bd14416efc4b/content> (дата звернення: 09.11.2025).
44. Семигівська Т. Г. Вплив глобалізації на мову як аспект культури суспільства. *Вісник СумДУ. Серія Філологія*, 2017. № 1. Т. 2. С. 45 – 49.
45. Селіванова О. О. Проблема диференціації перекладацьких трансформацій : *монографія*. Київ: Нова філологія, 2012. 244 с.
46. Сіняговська І. Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту : *монографія*. Київ : Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія, 2014. 432 с.
47. Тишакова Л. Т. Компоративний аналіз структурно-семантичних типів англійських та українських прислів'їв та приказок. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 2020. № 4 (335). URL: <https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6864/4.%20Tyshakova.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 22.10.2025).
48. Українська мова. Енциклопедія. За ред. І. В. Муромцева. Київ : «Майстер-клас», 2011. 400 с.
49. Українська мова : енциклопедія / редкол. : М. В. Русанівський, О. О. Таренко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. 3-тє вид., зі змінами і доповн. Київ : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2017. 856 с.

50. Хома Н. Українські народні прислів'я та приказки із власноіменним компонентом. *НЗ ТНПУ. Серія: Мовознавство*, 2 (21) 2011- 1(23) 2012. С. 163 – 171. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7780/1/Khoma.pdf> (дата звернення: 23.09.2025).

51. Що вивчає фразеологія? URL: <https://dovidka.biz.ua/shho-vivchaye-frazeologiya/> (дата звернення: 23.09.2025).

52. Bassnett S. *Translation Studies / Literary Theory / Linguistics*. Third Edition. L. and N.Y.: Routledge. Taylor&Francis Group, 2015.

53. Collin, P.H. *Easier English Student Dictionary*. Bloomsbury Publishing PLC, 2013. 1025 p.

54. Connelly M. *City Of Bones*. URL: <http://booksonline.com.ua/view.php?book=153449> (дата звернення: 17.10.2025).

55. Dmytrenko O., Kalnik O. Translation of paremiological units from english into ukrainian taking into account their typological differences. *Chapter «Philological sciences»*, P. 93 – 111. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/download/all-science-3/109.pdf> (дата звернення: 19.12.2025).

56. *Folklore: an Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music, and Art* / [ed. by Tomas A. Green]. Santa Barbara, Denver Oxford : ABC-CLIO, 2017. 892 p.

57. Gedzur S.V. *English idioms, phraseologisms, proverbs*. H.: Publishing Group «Osнова», 2010. 144 p.

58. Joshi M. *2500 English Proverbs and Sayings*, Independently published, 2016. 125 p.

59. Is beauty really in the eye of the beholder or can it be measured? Mode of access URL: <http://www.theguardian.com/notesandqueries/query/0,-2198,00.html> (viewed 15 December 2025).

60. Mieder, W. *Proverbs: a handbook*. Westport. Greenwood Press, 2004. 320 p.
61. Nida E. *Translating means Translating meaning: A Sociosemiotic Approach to Translation*. Leiden: E.J. Brill. 1985. 453 p.
62. Olimpio de Oliveira S. M. E. *Issues and Perspectives in Bilingual Phraseography*. *Open Linguistics*. 2016. 2. 577–591.
63. *The Oxford Dictionary of Proverbs*. URL: <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199539536.001.0001/> (viewed 11 December 2025).
64. Tomas A. Green. *Folklore : an Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music, and Art*. Oxford : ABC–CLIO, 1997. 892 p.
65. Trench C. R. *On the Lessons in Proverbs*. New York : Redfield. 1853. P. 7.
66. Safire, W. *Proof Pudding*. *The New York Times Magazine*, 2018. URL: <https://www.nytimes.com/2008/10/19/magazine/19wwln-safiret.html> (viewed 15 December 2025).
67. Seidl J., McMordie W. *English Idioms and How to Use Them*. Oxford : Oxford University Press, 1983. 266 p.
68. Simpson J., Speake J. *The Concise Oxford Dictionary of Proverbs*. Oxford University Press. 1998. 364 p.
69. Simpson J., Speake J. *The Oxford Dictionary of Proverbs*. Oxford University Press. 2007. 625 p.
70. Weisberger L. *The Devil Wears Prada* [Electronic resource] URL: <https://ru.bookmate.com/books/TVf31Kdr> (viewed 15 December 2025).

ДОДАТКИ

Основні труднощі під час перекладу англійських прислів'їв і приказок на українську мову

№ п/п	Основні труднощі, їх зміст
1.	Специфічна концепція культури. Текст мови оригіналу може містити слово, яке є невідомим для культури країни мови перекладу
2.	Концепція мови оригіналу не лексикалізована в мові перекладу. Певна лексема мови оригіналу може виражати поняття, яке відоме іншим мовам, але не є лексикалізованим, наприклад, «телебачення»
3.	Лексична одиниця мови оригіналу є семантично складною. Вона може мати лише одну морфему, але при цьому бути семантично наповненою, наприклад, вигук «О!», який наповнений змістом відповідно до контексту
4.	Складові мови оригіналу й мови перекладу мають різницю у значеннях. Значення стійкого вислову в першій може мати під собою глибинне значення у той час, як мова оригіналу може не вважати того актуальним взагалі;
5.	Відсутність певного терміну (<i>хуронут</i>) у мові перекладу, тому що кожна мова робить розмежування між цими словами саме в його конкретному середовищі.
6.	Відмінності у фізичній або міжособистісної перспективі. Йдеться про те, яким чином речі, явища або люди ставляться один до одного, або до певних обставин і місць.
7.	Відмінності в експресивному значенні. У мові перекладу може міститися слово, яке має те ж саме пропозиційне значення, як і слово в мові оригіналу, але воно може мати інше виражально-зображальне значення. Так, перекладач додає певні художні засоби з метою увиразнення значення і еквівалентного прирівнення його до свого автентичного варіанту в мові оригіналу.
8.	Відмінності у формах. Перекладач повинен бути обережним, якщо немає еквіваленту для конкретного форму в мову оригіналу. Деякі суфікси та префікси, які передають певний тип значення не має еквівалентності іншою мовою.
9.	Використання запозичених слів у тексті оригіналу, що створює певні проблеми створює деякі проблеми при перекладі.

Джерело: сформовано автором на основі [55, с. 108 – 109]

Сертифікати з апробації наукового дослідження

АНОТАЦІЯ

Горбатюк Л. М. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК ТА ЗАСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню структурно-семантичних особливостей прислів'їв та приказок та засобів їх перекладу з англійської мови на українську. У дослідженні проаналізовано теоретико-методологічні засади дослідження прислів'їв та приказок, визначено їх суть, основні функції, властивості, історію вивчення, спільні та відмінні риси. Доведено, що прислів'я та приказки є важливою складовою фольклору усіх народів світу. Вони створювалися та передавалися протягом багатьох століть, а їх основним фондом являється корінна народна творчість, яка відображає прадавній досвід та національну культуру.

Особлива увага в роботі приділена фразеології як ключовій галузі мовознавства. Визначені її основні особливості та класифікаційні ознаки в сучасній англійській мові. Встановлено, що фразеологія включає ідіоми, порівняння, крилаті вислови, прислів'я, приказки та афоризми та допомагає розуміти мову в контексті культури, її історії, сприяючи при цьому посиленню комунікацій.

Проведений аналіз основних особливостей перекладу прислів'їв та приказок з англійської мови на рідну, який дозволив визначити основні методи, засоби перекладу та лексико-граматичні трансформації, зокрема: цілісне перетворення, компенсація, модуляція, антонімічний переклад, генералізація, конкретизація, заміна частин мови. Практичне значення роботи полягає у можливості застосування її результатів у подальших лінгвістичних дослідженнях, міжкультурної комунікації, перекладацької практики та збагачення мови.

Ключові слова: *прислів'я, приказка, переклад, англійська мова, українська мова, перекладацькі трансформації.*

ABSTRACT

Horbatiuk L. STRUCTURAL AND SEMANTIC FEATURES OF PROVERBS AND SAYINGS AND MEANS OF THEIR TRANSLATION FROM ENGLISH TO UKRAINIAN

The qualification work is devoted to the study of the structural and semantic features of proverbs and sayings and the means of their translation from English into Ukrainian. The study analyzes the theoretical and methodological principles of the study of proverbs and sayings, determines their essence, main functions, properties, history of study, common and distinctive features. It is proven that proverbs and sayings are an important component of the folklore of all peoples of the world. They were created and transmitted for many centuries, and their main fund is indigenous folk art, which reflects ancient experience and national culture.

Particular attention in the work is paid to phraseology as a key branch of linguistics. The study identifies its features and main classification features in modern English. It has been established that phraseology includes idioms, similes, catchphrases, proverbs, sayings, and aphorisms and helps to understand language in the context of culture and its history, thereby contributing to the strengthening of communication.

An analysis of the main features of the translation of proverbs and sayings from English into the native language was conducted, which allowed us to determine the main methods, means of translation and lexical and grammatical transformations, in particular: holistic transformation, compensation, modulation, antonymic translation, generalization, concretization, replacement of parts of speech. The practical significance of the work lies in the possibility of applying its results in further linguistic research, intercultural communication, translation practice and language enrichment.

Keywords: *proverb, saying, translation, English language, Ukrainian language, translation transformations.*